Tweemaandelijks tijdschrift
29ste jaargang 1998/4 (172)
juli-augustus

HORIZONtaal

Het groene voertuig van de geest

Bosnië door dik en dun

MEISJESPORTRET IN DE ESPERANTO-POËZIE

TOERISTISCHE TROEVEN

NIEUWSBRIEF

VLAANDEREN ONTMOET ESPERANTO

ISSN 0772-540 X Afgiftekantoor ANTWERPEN X

Horizontaal

Tweemaandelijks tijdschrift, uitgegeven door de Vlaamse Esperantobond v.z.w., 29ste jaargang.

Redactie en administratie:
Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen
tel.: 03/234 34 00
telefax: 03/233 54 33
E-adres: ***horizontaal@fel.agoranet.be***
Infobladzijden:
http: //esperanto.agoranet.be/fel/nl.

Abonnementen: Jaarabonnement: 600,– fr. in België, 33,– gld. in Nederland; 5jarig abonnement: 2400,– fr. of 132,– gld.; levenslang abonnement: 15 000,– fr. of 775,– gld.

Rekeningen: Voor België telkens t.n.v. Vlaamse Esperantobond, Antwerpen KB 402-5510531-55 of ASLK 001-2376527-06;
voor Nederland: postgiro rek.: 111278 t.n.v. Libro-Servo Esperanto-Nederland, Haarlem.

Redactie: Guido Van Damme, Ivo Durwael, Eddy Raats, Jorg De Mulder en Jo Haazen

Medewerkers: Paul Peeraerts, Jean-Pierre VandenDaele, W.M.A. De Smet, R. Rotsaert, I. Lievens, R. Wylleman, M. Cuffez, e.a.

Verantwoordelijke uitgever: Paul Peeraerts, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen.
Horizontaal verschijnt de eerste van elke oneven maand.

Bijvoegsels bij Horizontaal worden slechts toegestaan als ze keurig gedrukt zijn en in onberispelijk Nederlands of Esperanto zijn opgesteld. De kosten veroorzaakt door het bijvoegen van het drukwerk worden gefactureerd.

Teksten voor publicatie moeten op de redactie toekomen uiterlijk op de 1ste van de even maand. De redactie houdt zich het recht voor ingezonden teksten, advertenties of bijvoegsels te weigeren of grammaticaal/stilistisch aan te passen. In geval van discussie beslist het Bestuur van de Vlaamse Esperantobond.

Overname van artikels is vrij, op voorwaarde dat de bron wordt vermeld en een presentexemplaar aan de redactie wordt gezonden.

Het Documentatiecentrum van de Vlaamse Esperantobond

Het Documentatiecentrum van de Vlaamse Esperantobond omvat een bibliotheek met meer dan 1600 titels en 87 tijdschriften over Esperanto, taalproblemen, Esperantologie en Interlinguïstiek. Het beschikt tevens over een INTERNET-aansluiting voor internationale raadplegingen. U kan er terecht alle werkdagen van 9.00 tot 17.00 uur.

Lijst van adressen van alle plaatsen in Nederland en Vlaanderen waar inlichtingen over Esperanto kunnen worden ingewonnen. Voor meer gedetailleerde gegevens over de clubs verwijzen we naar de activiteitenkalender waar u inlichtingen vindt over de activiteiten die in de volgende 3 maanden zijn gepland.

Vlaamse Esperantobond/Flandra Esperanto-Ligo Frankrijklei, 140, B-2000 Antwerpen. Tel.: (03) 234 34 00, Fax.: (03) 233 54 33.
Elektronisch adres: Esperanto@agoranet.be.
Vlaamse Esperanto Jongeren Vereniging/Flandra Esperanto Junulara Asocio p/a Frankrijklei 140, B-2000 Antwerpen. Tel.: (03) 234 34 00.
Fervojistoj L. De Sutter, Frère-Orbanstraat 210, B-8400 Oostende, tel.: (059) 50 18 25.
Esperanto-Nederland Arubastraat 12, NL-9715 RW Groningen, Nederland. Tel.: (050) 577 59 54.
Hoofdkantoor van de Esperanto Wereldbond/Centra Oficejo de UEA Nieuwe Binnenweg 176, NL-3015 BJ Rotterdam, tel.: (010) 436 10 44.
Esperanto Scoutsvereniging/Skolta Esperanto-Ligo (SEL) Arie Bouman, Driesdreef 8, B-9030 Gent. Tel.: (09) 227 48 41. SEL heeft groepen of leden in Diepenbeek, Gent, Halle, Oostende en Tienen.

Bestuursleden van FEL:
Flory Witdoeckt (Voorzitter), Wittenonnenstraat 9A, 8400 Oostende. Tel.: (059) 70 29 14; Fax: (059) 80 23 42.
Johan Van Eenoo (Ondervoorzitter), Stationsstraat 27, 8380 Lissewege. Tel./Fax: (050) 55 07 12. E-mail: dancanto@agoranet.be.
Ivo Durwael (Secretaris), Paul Gilsonlaan 5, 2650 Edegem. Tel.: (03) 440 30 92.
Roland Rotsaert (Kassier), Visspaanstraat 97, 8000 Brugge.
Walter Vandenkieboom, Wittenonnenstraat 9A, 8400 Oostende. Tel.: (059) 70 29 14.
Eddy Raats, Volhardingsstraat 79, 2650 Edegem
Edward Kusters, Eikenlei 15, 2930 Brasschaat. Tel.: (03) 645 46 60.

Korte artikels lezen gemakkelijker en vele lezers zullen ook geneigd zijn een kort artikel wel te lezen en het lange links te laten liggen. Als die regel ook geldt voor Horizontaal *– en waarom zou die niet gelden – dan zullen we met dit nummer veel lezers missen, want het hoofdartikel is vrij lang, maar liefst vier bladzijden, en ook de rubriek Nazicht, waarin we een boek bespreken, omvat drie bladzijden. Gelukkig zijn er in elk van die twee rubrieken enkele kadertekstjes, zodat ook de lezer met weinig tijd er toch even kan vertoeven.*

Het hoofdartikel is misschien wat taai. Het staat vooral stil bij de onbekendheid van het fenomeen Esperanto en de vooroordelen die er over het Esperanto nog altijd leven. Daaraan zou de informatie die je erin kan vinden iets moeten doen. Dat Esperanto nog altijd onbekend is, ondervonden we zelf tijdens de fietsdag in Antwerpen. Anderzijds begint het toch ook in de maatschappij door te sijpelen. De laatste maand werd het minstens driemaal vernoemd op de radio (tweemaal in De Nieuwe Wereld (radio 1) en éénmaal in Schemerzonen *(radio 2) ... een bewijs dat taalproblemen mensen toch nog aanspreken – ondanks of misschien juist door – de mondialisering van alles en nog wat. Maar het wijst er ook op dat Esperanto stilaan toch begint door te dringen tot de gewone maatschappij, dus weg uit onze (te gesloten) kring. Vooral prettig is het te weten, dat die vermeldingen helemaal los stonden van enige campanje of actie. Voor het programma Schemerzonen kregen we zelfs een rechtstreekse vraag... en intussen ook een halve toezegging dat er nog een vervolg op komt.*

Ook de boekbespreking is het lezen waard. Zij behandelt het boek Spite al ĉio Bosnio *en geeft er ter illustratie één tekst in vertaling uit. Natuurlijk vermelden we ook andere boeken op de Esperantomarkt die hetzelfde probleem aanpakken. Maar in een kadertekst richten we ook uw aandacht op het feit dat eenzelfde realiteit verschillende interpretaties kan hebben... Met aandacht lezen dus.*

Tenslotte is er ook wat nieuws in dit nummer. Op pagina 18 vind je reeds een overzicht van de cursussen die in het volgende werkjaar – dus vanaf september – starten. Vaak is het septembernummer immers een beetje te laat – een euvel dat nu dit nummer treft – maar mensen willen tijdig een keuze kunnen maken over wat ze in het volgende winterseizoen willen doen. Al is de informatie nog niet volledig, je hebt dan toch al een idee.

Verder wenst de redactie allen een prettige vakantie en natuurlijk... veel leesplezier.

gvd

Het groene voertuig van de geest

Op 2 mei werd in Brussel tijdens een Europees overleg vastgelegd welke landen uiteindelijk zullen kunnen deelnemen aan de Europese eenheidsmunt. Naar aanleiding van die bijeenkomst werd in het programma „Groot gelijk" van woensdag 29 april 1998 (Radio 1, van 11 tot 12 uur) de vraag geformuleerd: Is het na de Euro nu ook tijd om een gemeenschappelijke (tweede) taal voor Europa in te voeren? De vraag werd aangebracht door Dan Van Herpe uit Turnhout. Hij verdedigde met overtuiging en een goede argumentatie de stellingen van het Esperanto in de studio.

Het Europese landschap

De huidige positie van het Esperanto in Europa is eigenlijk zeer zwak. Zo werd naar voorgebracht dat het Esperanto geen optie van (politiek) Europa is. Dit wil niet zeggen dat Europa zich niet bewust is van de taalpolitiek. Maar Esperanto wordt niet als een mogelijke oplossing erkend. De politiek die wel wordt gevoerd is enerzijds het bevorderen van taalkennis van de verschillende talen, anderzijds – in de praktijk – het gebruik van alleen de grote talen (Engels, Frans, Duits – het Spaans werd niet vermeld). Deze oplossing geeft echter aanleiding tot taalstrijd. Daarom keert Europa zich steeds meer en meer tot de technologische oplossing. Er wordt veel geld besteed aan het onderzoek naar computervertaling... Het Vlaamse bedrijf Lernout en Hauspie wordt daarbij als uithangbord gebruikt.

> **Flanders Language Valley Airport?**
>
> Dat zou voor sommigen de nieuwe naam moeten worden van de luchthaven van Wevelgem. Dit onooglijk vliegveldje in de Westhoek zou immers de aan- en afvoerluchthaven worden – via Schiphol – van passagiers uit en voor Seattle, waar het hoofdkwartier van L&H-partner Microsoft gevestigd is.
>
> Wij willen de waarde van het werk van Lernout en Hauspie niet onderwaarderen, maar de afgeleide meerwaarde voor de streek die men er op deze manier tracht uit te putten doet potsierlijk aan... Het is duidelijk dat het Engels hier enkel gekozen is voor zijn prestige, in de hoop dat het dat prestige deelt met zijn drager.

Maar het kan nog sterker: niet alleen is Esperanto geen optie voor Europa, het behoort ook niet tot het Europese landschap. Behalve door enkele kamertheoretici is Esperanto onbekend... zowel in de politieke wereld als in de wereld van de burger. M.a.w. de positie van het Esperanto in Europa is er een van totale afwezigheid.

De dreiging

Opvallend in de hele discussie was het feit dat het invoeren van het Esperanto als gemeenschappelijke taal – als gemeenschappelijk voertuig voor de geest – een dreiging voor de individuele moedertaal en voor de culturele eigenheid heet. Nochtans is juist de motivatie voor iedereen die actief met Esperanto bezig is, het vrijwaren van de eigen moedertaal.

Centraal in het streven van het Esperanto staat immers de wens om iedere taal in zijn waarde te laten. Dit element wordt door buitenstaanders echter niet erkend en op zijn waarde geschat. Integendeel, men draagt argumenten aan die kant noch wal raken. Iedereen zou zijn moedertaal moeten inruilen voor het Esperanto. Gezelle zou niet meer in het Nederlands mogen dichten en monddood worden gemaakt. Wanneer de parallel met de Euro wordt getrokken, dan heet het dat het invoeren van de Euro een „project" is tot nut en belang van alle deelnemers, van alle burgers, terwijl het Esperanto geen project zou zijn. Maar natuurlijk is het dat evenzeer, met tal van voordelen – waarschijnlijk meer nog dan de Euro – voor die burgers die contact zoeken met anderen op buitenlandse reizen, via correspondentie, voor het leren ontdekken van elkaars cultuur.

In concurrentie met het Engels

Hoe men het ook draait of keert, uiteindelijk komt het Esperanto steeds in concurrentie met de momenteel heersende tussentaal – het Engels. Maar elk argument dat tegen het Esperanto wordt ingebracht, geldt a fortiori voor het Engels – behalve dat „ieder-

'Uw outdoor-photo heeft zoveel appetizing appeal, dat hij voor onze window display de eye-catcher is.'

een" (of althans een groot aantal) het spreekt. Elk van die argumenten kan voor het Esperanto worden ontkracht – of dat ook geldt voor het Engels is een open vraag, die men vaak niet wenst te beantwoorden.

Maar laten wij met het laatste beginnen: velen kennen Engels, en de kennis van het Engels neemt toe in de wereld. Dat is waar – al kan men bij die bewering toch ook een aantal vraagtekens plaatsen –, maar die positie verkreeg het Engels op basis van politiek-economische machtsfactoren, en niet op basis van culturele, terwijl men juist die aanhaalt om het Esperanto af te wijzen: culturele verschraling, opslorping, bedreiging van de eigen identiteit, enz. Daarbij lijkt de concrete ervaring de theoretische stelling vaak tegen te spreken. Eens men buiten de specifieke, vaak technische terminologie gaat – voor toeristen bijvoorbeeld het bestellen van een kamer, eten en drinken, en de weg – slaat de communicatie dood. Een interessant artikel dat ook deze problematiek behandelt, is Een nieuwe taalstrijd, van Christine Albers (Knack, 17 juni 1998, p. 34 e.v.)

Terwijl het Esperanto de geest opent voor de verscheidene culturen wereldwijd – sociologisch onderzoek[1] in de Esperantowereld heeft dat aangetoond – verengt het Engels de blik tot alleen maar de Angelsaksische.

Dat laaste geldt niet alleen voor de popcultuur en de hamburger-gastronomie, maar evenzeer voor het politiek, filosofisch en wetenschappelijk denken. Nieuwe ideeën kunnen maar wereldwijd worden verspreid via het Engels, en wanneer je die taal minder goed beheerst, dan verkleint de kans dat jouw ideeën ingang vinden, zelfs al zijn ze superieur.[2]

De verhouding tot andere talen

De vooroordelen die het meest blijk geven van de onbekendheid met het Esperanto, is dat de taal enerzijds moeilijk zou zijn en anderzijds (te) Indo-Europees. Daarom is het geen aanvaardbare oplossing en ondemocratisch. Nu kan men niet ontkennen dat het Esperanto van Europese oorsprong is, en dus is het voor sprekers van het Arabisch, de talrijke Afrikaanse talen of van Aziatische talen relatief moeilijker te leren. Maar het is dan toch weer onnoemelijk veel gemakkelijker dan het nu toegepaste alternatief (het Engels). Daarenboven heeft het Esperanto tal van aspecten waardoor het aansluit bij de eigenschappen van andere taalgroepen en die kan integreren.

De gelijke kansen politiek van Europa: vrouwen en kleine talen maken evenveel kans.
(uit *European Voice*, 12-18 maart 1998)

Marc van Oostendorp verklaart dat doordat Esperanto, wat hij noemt weinig „bijzondere morfologie" heeft.[3] Er zijn weinig regels die alleen voor het Esperanto gelden. Bij Piron heet het dat de Esperanto-leerling relatief weinig regels uit zijn moedertaal moet verdringen, en dat hij op de nieuw geïnternaliseerde regels geen uitzonderingen moet toepassen.[4]

Het verwijt dat het Esperanto Indo-Europees, of zelf Romaans zou zijn, houdt ook geen steek. Structureel en door zijn woordvorming hoort het Esperanto eigenlijk bij de isolerende talen. Dit wil zeggen dat afzonderlijke betekenissen door afzonderlijke elementen worden aangedragen. Daarmee onderscheidt het zich van de Europese talen die overheersend agglutinerend zijn, en vindt het aansluiting bij de Aziatische.[5]

Over het Romaanse aspect kunnen we kort zijn. Het is waar dat 60% van de basiswoordenschat teruggaat op Romaanse stammen, 30% op Germaanse en 10% op Slavische. Maar veel van die basiswoordstammen horen tot het internationale veld, zij komen in de verschillende taalfamilies voor. Op dat fenomeen van internationaliteit

1. Zsuzsanna Csiszár, *Opinio de hungaraj gejunuloj pri diverskulturaj geedziĝoj, in Kultkulturaj familioj de nuntempa Eŭropo, Aktoj de Seminario.* Stanislav Košecky (red.). Bratislava, 1996. p. 99-106.
2. *Internationaal wetenschappelijk tijdschrift*, in *Esperanto-Panorama,* 1988/2 maart-april p. 1 e.v.
3. *Taal zonder geschiedenis*, Marc van Oostendorp, Amsterdam 1998.
4. Claude Piron, *Veel talen leren...*, in Horizontaal, 1998/2 (maart-april), p. 4-5.
5. Claude Piron, *Esperanto: Europese of Aziatische taal?* oorspr. tit.: *Esperanto, ĉu eŭropa aŭ azia lingvo.* Vert.: Paul Peeraarts. Uitg.: FEL, Antwerpen, 1996. 32 p.

steunt bijvoorbeeld ook de befaamde taalpedagoog Berlitz, die met zijn taalscholen (commercieel) succes boekt in heel de wereld. Zijn methode komt er in feite op neer dat hij zijn studenten bewust maakt van het feit dat ze eigenlijk al veel meer „vreemde talen" kennen dan zij beseffen. Wat voor een commerciële taalschool een voltreffer is, kan het Esperanto toch niet als gebrek worden aangewreven. Maar we moeten hier ook oppassen – en dat is de zwakte van Berlitz – taal is meer dan alleen woordenschat. Die fout maakt ook Koen Verstraeten (Gazet van Antwerpen, 29 mei 1998) wanneer hij beweert: „Nu al raak je met een woordenschat van 1000 woorden terecht van Peru tot Thailand." Maar een woordenlijst is niet genoeg, je hebt ook de zinsbouw, de structuur en het eigene van de taal nodig. Dat zegt ook Guido Geerts, professor Nederlandse taalkunde aan de KUL, in het bovenvermelde artikel in Knack.

Het is juist door zijn structuur dat het Esperanto zo sterk scoort. Door die structuur kan het zijn basiswoordenschat beperken tot slechts een klein aantal woorden (stammen). Door het systeem van voor- en achtervoegsels, worden uit één stam tal van andere woorden afgeleid.[6]

Maar ook op zinsniveau is de structuur van het Esperanto gemakkelijker, minder complex dan van andere talen. Van Oostendorp verklaart dit doordat het Esperanto nog weinig geschiedenis heeft en er daarom nog weinig correctheidseisen worden gesteld. De manier waarop hij de taalkundige kant van het Esperanto presenteert is zeer verhelderend. We nemen hier een voorbeeld van hem over.[7] Esperanto is niet de ideale taal. Ook de zinsleer is niet ideaal, in die zin dat hij onmiddellijk door elke willekeurige aardbewoner verstaan kan worden. In elke taal moeten keuzes gemaakt worden: ook het Esperanto maakt die keuzes. Het is echter de vraag hoe dwingend deze keuzes eigenlijk zijn.

In het Esperanto vinden we vraagwoorden meestal vooraan: *Kion Johano aĉetas?* (Wat koopt Johan?) Het is echter de vraag wat nu de grammaticaliteit van *Johan aĉetas kion?* is. Desgevraagd zullen vele Esperantosprekers verklaren dat die zin weliswaar ongewoon is, maar toch niet ongrammaticaal. M.a.w. het is niet onmogelijk om aan het vraagwoord (*kion*) een Chinese morfologie mee te geven. In het Chinees hoeven vraagwoorden namelijk helemaal niet vooraan te staan. En zo geldt voor elke taal dat veel van haar bijzondere morfologie in het Esperanto aanvaardbaar is.

Het Esperanto is onbruikbaar

Het moeilijkst te weerleggen is echter de kritiek dat het Esperanto onbruikbaar is – of zoals boven omschreven dat het geen deel uitmaakt van het Europese taallandschap. Maar het is wel vreemd dat alle actieve Esperantosprekers het tegendeel bewijzen. Zij leggen de nadruk op de talloze internationale contacten die zij onderhou-

6. Zie *Horizontaal*, 1998/2, p. 5 en Helmut Sonnabend, *Esperanto: lerneja eksperimento*, Pisa 1979.

7. Marc van Oostendorp, *Taal zonder geschiedenis*. Rede uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleraar in de Interlinguïstiek en Esperanto aan de universiteit van Amsterdam. Amsterdam, 1998. (Zie voor deze passage p. 22-23.)

Woordenschatproef

hond	kat	paard	rund	schaap	hoen	duif
reu	kater	hengst	stier	ram	haan	doffer
teef	poes	merrie	koe	ooi	kip	duivin
puppy	katje	veulen	kalf	lam	kuiken	duivenjong
hondenhok	–	paardenstal	koeienstal	schaapskooi	kippenhok	duiventil

In het Esperanto vorm je met stam + voor- of achtervoegsels de nieuwe woorden:

hundo	kato	ĉevalo	bovo	ŝafo	koko	kolombo
virhundo						
hund**in**o						
hund**id**o						
hund**ej**o						

We hoeven hier geen test van te maken. Je kan gerust iedereen uitdagen om het bovenstaande lijstje even aan te vullen. Zelfs zonder Esperanto te kennen, zullen zij het kunnen afmaken. maar wat met het Frans, het Engels en het Duits... Er zullen slechts weinig mensen in slagen om in die talen hetzelfde te doen.

den met vele en vaak onbereikbare landen. Laat ik één concreet voorbeeld nemen. Hoewel de situatie in Joegoslavië niet aan Esperantosprekers voorbij is gegaan, worden zij toch extra geconfronteerd met die oorlog door het boek *Spite al ĉio Bosnio* (of door andere, door brieven of door mensen die zij kennen). Dat helpt om de gewone berichtgeving met enige kritische zin te benaderen.
Esperanto is onbruikbaar, als je volgens zuiver economische maatstaven meet... maatstaven van financiële baten. Met Esperanto kan je je brood nauwelijks verdienen. Maar anderzijds biedt het enorme troeven. Je kan in heel de wereld terecht, op de manier die je zelf verkiest: als reiziger, als correspondent, als literatuurminnaar... En dat met die ene taal, een taal waarin je jezelf perfect kan uitdrukken, een taal waarin je ook de specificiteit herkent en erkent van de culturen die je ontmoet.
Vooral dit laatste staat sterk in contrast met mensen die een andere etnische taal leren. Zij worden bekoord door de sfeer van een land dat ze ofwel toevallig hebben ontdekt, en waarvan ze dus de taal willen leren; ofwel door een land waarvan ze de taal eerst geleerd hadden, en dat ze daarna zijn gaan bezoeken. Het Esperanto heeft die bekoring ook, maar in plaats van een wegwijzer die in één richting wijst, toont het de weg naar alle windstreken. gvd

Taalkennis in Europa neemt toe

Een van de argumenten waarom Esperanto geen zin heeft, luidde dat de taalkennis in Europa toeneemt. Nu is dat eigenlijk zeer moeilijk te meten. Hoe groot was de taalkennis vroeger? En eist de huidige verhoogde intensiteit van internationale contacten gewoonweg geen grotere taalkennis?
Wat de taalkennis in Vlaanderen betreft: daar kan men rustig stellen dat de kennis van het Engels enorm is toegenomen. Maar evenzeer is het waar dat de kennis van het Frans evenredig is afgenomen. Ondanks de verhoogde scholingsgraad en de verhoogde internationale contacten is de totale vreemde talenkennis niet proportioneel toegenomen.
Ook in het buitenland verloopt communicatie nog altijd niet van een leien dakje. Dat mag blijken uit een verslag over een uitwisseling tussen een Vlaamse en een Italiaanse school in *De Mix* (29 04 1998): Dat de verbroedering tussen Waregem en Rome geen al te grote ogen gooit, verbaast hem overigens niet. „Die mannen verstaan amper Engels of Frans. Zelfs aan hun lerares Engels moesten we bepaalde zaken uitleggen. Zo kunnen we natuurlijk moeilijk praten en alleen met gebaren is het toch moeilijk"

De eigen argumentatiekracht wat bijspijkeren

Het grote publiek is nog niet echt bekend met het fenomeen Esperanto – telkens weer komen immers dezelfde vragen en dezelfde vooroordelen terug, maar ook de Esperantogebruikers zelf schort het wel eens aan voldoende kennis en argumentatiekracht. Nochtans zijn er enkele interessante brochures verkrijgbaar, waarmee je alles samen een mooie argumentatie kan opbouwen.

Claude Piron, *Esperanto: Europese of Aziatische taal*
Edward Symoens, *De sociopolitieke, pedagogische en culturele waarde van het Esperanto*
Helmar Franck, *De propedeutische waarde van de internationale taal Esperanto*
Claude Piron, *Esperanto je vraagt maar*
Claude Piron, *Psychologische reacties op het Esperanto*
Mark Fettes, *Naar één taal voor Europa? De toekomst van het Europese Babel*

Deze brochures werden in de reeks: Esperanto Documenten (Nederlands) uitgegeven. Ze zijn verkrijgbaar in de boekhandel van FEL en de prijs variëert van 60 tot 100 BEF.
Naast deze serie in het Nederlands is er een uitgebreidere serie in het Esperanto. Die omvat maar liefst 32 titels.
Wie nog een betere basis wil, kan tal van boeken raadplegen. Een aanrader daaronder is ongetwijfeld *La bona lingvo* van Claude Piron, dat de taal Esperanto presenteert, of *Het Esperanto* van Pierre Janton. Iets ruimer van opzet zijn o.a. *La fenomeno Esperanto* van William Auld of *Een kritische kijk op het Esperanto* door M. Fernandez.
Er zijn ook tal van andere wetenschappelijke werken die één of andere maatschappelijk aspect van het Esperanto behandelen. Velen ervan werden in vorige nummers van dit tijdschrift besproken. Onze bibliotheek is op dat gebied ook goed gestoffeerd, terwijl in onze boekhandel de voornaamste van deze titels voorradig zijn. gvd

Meisjesportret in de Esperantopoëzie

Het gedicht dat ik dit keer zou willen voorstellen, is van de Japanse esperantist Masayju Juroda. Hij werd geboren in 1909, leerde Esperanto in 1949, was actief in verscheidene Esperanto-verenigingen en publiceerde in 1978 een dichtbundel: *Lazur' kristala kaj pluv' susura* (Kristallen hemelsblauw en ruisende regen).
Het gedicht is niet lang en gaat als volgt:

Amuzcentro

Brilante ĉenas
orde parkitaj aŭtoj
milde plenplenas
sunlumo, distingiĝas
knabinaj ravaj fajnhaŭtoj.

Aer' serenas
parfuma nuko perlas
modo tiranas
en amuzcentra fluo,
fraŭlinoj snobecon lernas.

La milda lumo
naskas l' amon de l' aŭtuno
en film' brakumo
logas, sopiras sentumo
de l' fraŭlin' al amindumo.

In de Nederlandse letterlijke versie:

Pretpark

Glinsterend staan op een rij
netjes geparkeerde auto's,
mild en overvloedig is
het zonlicht, je ziet
de verrukkelijke zijdehuid van meisjes.

De lucht is sereen,
een geparfumeerde nek parelt,
de mode heerst als dwingeland
in de stroom van het pretpark,
de juffers leren snobisme.

Het milde licht
baart de herfstelijke liefde,
in de film lokt de omhelzing,
smachten de zinnen
van het meisje naar het flirten.

Van meet af aan vallen de rijmen of de soorten halfrijm op: (strofe 1) ĉenas/plenplenas; aŭtoj/haŭtoj
(strofe 2) serenas/tiranas
perlas/lernas
(strofe 3) lumo/aŭtuno
sentumo/amindumo
In de laatste strofe klinkt het rijm zelfs een beetje obsederend. De laatste drie verzen eindigen inderdaad op hetzelfde suffix *-umo*. Zulke rijmen bestaande uit de herhaling van achtervoegsels heten „adasismoj" en worden door puristen veroordeeld. Maar het klinkt hier wel mooi om zo het gedicht nog eens extra muzikaal af te ronden.
Deze muzikaliteit wordt ook geschraagd door het herhaaldelijk opduiken van de nasalen „m" en „n". Luister maar:

(strofe 1) ... ĉenas... milde plenplenas
sunlumo... knabinaj fajn-...;
(strofe 2) serenas, parfuma nuko...
modo tiranas en amuzcentra...
fraŭlinoj snobecon lernas;
(strofe 3) ...milda lumo naskas l' amon de
l' aŭtuno, en film' brakumo...
sentumo de l' fraŭlin' al amindumo.

De herhaling van deze nasalen geeft aan de tekst een akoestische eenheid en een slepende toon die juist past bij de mildwarme herfstsfeer van het gedicht.
En dan nog dit: al deze muzikale elementen fungeren in drie strofen met een regelmatig syllabenschema:

(strofe 1) 5 7 5 7 8 lettergrepen
(strofe 2) 5 7 5 7 8
(strofe 3) 5 8 5 8 8

Door deze regelmaat vloeit de tekst harmonisch, als een traag wiegelied.
Zover de boodschap van de vormgeving.
Wat nu de gedachtengang betreft, het loont de moeite na te gaan hoe streng logisch die zich ontwikkelt:
In strofe 1 wordt de lezer naar het *amuzcentro* geleid, eerst over het parkeerterrein, langs de rijen auto's heen (*orde ĉenas aŭtoj*), waarvan het chroom in het zonlicht schittert (*brilante*). Meisjes stappen uit, ze hebben zich voor de gelegenheid opgetooid (*ravaj fajnhaŭtoj*).
In strofe 2 volgen we de jongelui naar de ingang, het oog valt op de opgesierde nek van het meisje vóór ons (*nuko perlas*). En wat biedt de blik nu we in de menigte van het pretpark zelf onze weg banen? Laten we de stroom maar volgen (*en amuzcentra fluo*). Zoals het hoort zijn alle meisjes naar de laatste mode gekleed (*modo tiranas*) en ze stellen zich aan, ze koketteren (*snobecon lernas*).
In strofe 3 staan ze daar dan, meisjes en jongens onder mekaar. Wat is natuurlijker, dan dat de milde herfstzon hen tot flirten uitnodigt (*naskas l' amon de l' aŭtuno*)? En waar kan men veiliger flirten dan in een bioscoopzaal (*en film'*), waar op de koop toe op het scherm een tedere omhelzing (*brakumo*) een niet zo stille wenk is om de scène in praktijk om te zetten (*sopiras sentumo de l' fraŭlin' al amindumo*)?
Dit is het einde van de weg die ons geleid heeft van de (niet uitgedrukte, maar gesuggereerde) voorbereidingen van de meisjes voor de spiegel tot de liefkozing in de bioscoopzaal. Wat begon als een impressionistisch beeld, een mozaïekje van visuele flitsen, wordt door de innerlijke dynamiek van het gedicht toegespitst op het verlangen, op de jeugdige drang naar het sensuele. Een mooie tocht, – van de auto's op de parkeerplaats tot de lippen van een vriendje, – gecomponeerd in strelende bewoordingen. evd

Nieuwsbrief uit de wereld

Taalproblematiek

Rijsel: ook Nederlands

Alle aanduidingen in de luchthaven van Rijsel worden voortaan drietalig (Frans, Nederlands en Duits) opgesteld. (*De Morgen*, 20 mei 1998)

Algerijë ééntalig

Naast problemen met fundamentalistische moslims, kampt de Algerijnse regering ook met taalproblemen. Om het fundamentalisme het hoofd te bieden, heeft de regering het Arabisch als enige officiële taal van het land verklaard. Deze beslissing gaat ten koste van het Frans, de taal van de vroegere kolonisator, maar ook van het Berbers, de taal van de nomadenstammen in het land, die ook op andere terreinen lijden onder discriminatie en terreur.

Moeizame uitwisseling

Erasmus, Socrates, Comenius... op papier lijken zowel officiële als private uitwisselingsprogramma's erg mooi. Dat zij echter niet altijd probleemloos verlopen ondervonden de deelnemers aan zo'n programma van een school in Waregem: „Dat de verbroedering tussen Waregem en Rome geen al te grote ogen gooit, verbaast hem overigens niet. «Die mannen verstaan amper Engels of Frans. Zelfs aan hun lerares Engels moesten we bepaalde zaken uitleggen. Zo kunnen we natuurlijk moeilijk praten en alleen met gebaren is het toch moeilijk.»" (De Mix, 29.4.98)
Gelijkaardige moeilijkheden ondervinden klaarblijkelijk ook organisaties als *Eurochildren*, die kinderen uit het voormalige oostblok naar hier halen voor een vakantie in België. Dat kon de redactie ten minste leren uit een telefonisch contact met een gastgezin van *Eurochildren*. Zij hebben Esperanto ontdekt. Wij wachten met spanning op een verslag van hun ervaringen.

Esperanto

Schooldirecties enthousiast

In schril contrast met de ervaringen van de school in Waregem, staat wat scholen in Oostende beleefden.
De directeurs van vier lagere scholen in Oostende en één school voor technisch onderwijs in Brugge zijn enthousiast over het bezoek van een groep Tsjechische kinderen aan hun school. Vooral dank zij het actieve gebruik van het Esperanto konden de leerlingen echt contact leggen met hun buitenlandse leeftijdgenootjes. De directeur van één van de scholen noemde het initiatief „een waardevolle instap naar het Comenius-project van de Europese Unie waaraan de school volgend schooljaar zal deelnemen."

Hoe deze pagina gebruiken?
Indien je toevallig iemand ontmoet met wie je een gesprek over Esperanto aanknoopt, een locale politicus, een journalist of gewoon maar iemand die geïnteresseerd is, dan kan je deze pagina kopiëren en naar die persoon opsturen. Hij/zij die ze ontvangt kan daarmee al een eerste indruk op doen van het Esperanto en zijn doelstellingen.

Spanje: bibliotheek teruggevonden

Tijdens de Spaanse burgeroorlog verdween de volledige bibliotheek van de Esperanto-beweging in Valencia. Onlangs werd vastgesteld dat de collectie gewoon verborgen was in een kelder van de stadsbibliotheek. 850 titels van voor 1936 – vele uitstekend bewaard – zullen, na catalogering, binnenkort weer ter beschikking van de lezers zijn.

Duitsland: oudste Esperanto-groep

Het was al langer bekend dat in Nürnberg de eerste Esperantogroep ontstond, maar er was nog veel onduidelijk over de geschiedenis van deze groep. Dank zij opzoekingen van Anny Hartwig, o.m. in het stadsarchief en op de Joodse begraafplaats van Nürnberg, zijn nieuwe gegevens ontdekt over de „Mondlingva Klubo" die in 1888 overstapte van Volapük naar Esperanto.
Z.M. Sikosek werkt aan een uitgebreid artikel over dit onderwerp voor de Esperanto-pers. Het 110-jarig jubileum van de groep wordt gevierd op 24 oktober 1998.

Esperanto-Wereldcongressen

Deze zomer vindt het Esperantocongres plaats en Montpellier en volgende zomer in Berlijn. Onlangs werd ook een beslissing genomen over de congressteden voor de volgende jaren: in 2000 zal de gaststad Tel-Aviv zijn, en 2001 Zagreb.

Zoekt U informatie over Esperanto?
Vlaamse Esperantobond
Frankrijklei 140
2000 Antwerpen
Tel.: (03) 234 34 00 Fax.: (03) 233 54 33
E-adres: esperanto@agoranet.be
WWW: http//esperanto.agoranet.be

Toeristische troeven allerhande

Herfstweekend van JEFO
Hoewel de zomerperiode voor de Franse Esperantowereld veel energie zal kosten – zij staan dit jaar immers in voor het vlotte verloop van het Esperanto-Wereldcongres, nemen ze nadien geen gas terug. Vanaf september organiseren de Franse Esperantojongeren (JEFO) niet minder dan 3 weekends.

* Van 4 tot 6 sept. is er het chocolade-weekend in Isques nabij Boulogne-sur-Mer. Deze badplaats heeft in de Esperantowereld faam verworven, omdat daar het eerste Esperanto-Wereldcongres (1905) heeft plaats gehad.
* Van 2 tot 4 okt. gaat het naar Diebolsheim in de Elzas. Deze Euregio van Frankrijk en Duitsland, waar ook de belangrijke Europese stad Straatsburg is gelegen, heeft voor „internationale contacten" meer dan symbolische betekenis.
* Een derde weekend gaat door in Gaillac-Toulzou, nabij Toulouse, van 23 tot 25 okt. Naar dit weekend kan je reeds vroeger afreizen, want op 22 en 23 okt. is er een voor-weekend rond het thema „Brood". Het heeft plaats in Irazein, nabij Toulouse.

De deelnameprijs voor deze herfstweekends ligt tussen de 75 en de 140 FRF, afhankelijk van leeftijd en inschrijvingsperiode.

6de Internationale Esperantoweek over Cultuur en Toerisme.
De Esperantoweek over Cultuur en Toerisme, van 3 tot 10 okt., wordt georganiseerd onder auspiciën van het Spaans Historisch Museum in Barcelona, Catalonië. Naast cursussen op diverse niveau's en tal van voordrachten, staan er ook toeristische excursies op het programma. De bijeenkomst vindt onderdak in hotel *Solimar*. Deelnameprijs ongeveer 900,– BEF. Voor overnachting moet men rekenen met ongeveer 1100,– BEF per persoon, per nacht in vol pension.

8ste Internationaal Esperantocongres van Monda Turismo
Voor deze bijeenkomst moet je naar de VS, naar Californië, van 30 okt. tot 5 nov. Op het programma staat een voordracht met als titel „De toeristische industrie in de VS", voorstelling van de nieuwe TV-Esperantocursus, lezing over „Esperanto: paspoort voor de wereld", en tenslotte een discussie over Esperanto-onderwijs.
Maar vooral het toeristische komt aan bod met een bezoek aan de San Francisco en o.a. deelname aan Halloween; boottocht naar Alcatraz, uitstap naar Hollywood, Los Angeles, San Diego en Tijuana (in Mexico). Wie er dan nog niet genoeg van heeft, kan nog een weekje naar Hawaï (Honolulu en Waikiki).
Voor wie aan lange-termijnplanning wil doen: in 1999 heeft het congres van Monda Turismo plaats in Toruń (Polen), de geboortestad van Copernicus. Het is gepland van 8 tot 15 augustus, dus net voor het Wereldcongres in Berlijn.

Jubileum in Nürnberg
De oudste Esperantoclub ter wereld viert haar 100ste verjaardag op zaterdag 24 oktober 1998. Zij vieren dat met een oecumenische dienst gevolgd door een academische zitting omkaderd met muziek. Na verwelkoming door de burgemeester van de stad en het bestuur van GEA spreekt Armin Grötzer over „Nürnberg en de internationale Esperantobeweging" en Frank Stocker, voorzitter van GEA over „Het doel van de Esperantobeweging in het Europa van de euro."
De dag wordt afgesloten met een banket.
's Zondags is er een geleid toeristisch bezoek aan de stad.

In september verneem je meer over het IF in Saarbrücken en het IS in Kassel.

Cuba bezoeken?
KEA-TUR, (Kuba Esperanto Asocio Turismo) organiseert, helpt en begeleidt je tijdens je reis door Cuba. Dit kan gaan van alleen maar het boeken van hotels, tot en met een volledig uitgewerkt toeristisch programma.
Het aanbod van KEA en hun bekwaamheid om de praktische realisatie tot een goed einde te brengen werd reeds – met uiterst bevredigend resultaat – getest.
Dit aanbod geldt ook voor niet-Esperantogebruikers.
Inlichtingen: tel of fax 03/449.69.30 of via e-post: eddy@agoranet.be.

Turpa oldulo ascendas stretan eskalon

We bespreken neologismen en tabelwoorden die beginnen met *ti-*. Aan de hand van een kruiswoordraadsel kunt u uw woordkennis toetsen. We geven oefenmateriaal dat afkomstig is van het Progresa examen dat op 17 mei 1997 heeft plaatsgevonden in De Bilt.
In deze rubriek gaan we graag in op uw vragen. Ons adres is: Arjen-Sjoerd en Roel, p/a Oostveenweg 15, NL-7533 VP Enschede. E-mail: asdevries@wxs.nl.

Neologismen

Onder andere door technische ontwikkelingen heeft een taal voortdurend nieuwe woorden nodig. Daarnaast zijn er door de jaren heen in het Esperanto echter ook woorden geïntroduceerd ter vervanging van bepaalde samenstellingen en vooral afleidingen. Met name schrijvers van literaire werken waren namelijk van mening dat de woorden die in het Esperanto worden gevormd uit andere woorden, te weinig uitdrukkingskracht bezaten, voor de poëzie te veel lettergrepen opleverden, en resulteerden in een herhaling van telkens dezelfde woordstammen in een tekst. De meeste woorden die op deze manier zijn geïntroduceerd, zijn echter nooit echt ingeburgerd. De meeste esperantisten beschouwen de uitgebreide mogelijkheden voor woordvorming juist als een basiseigenschap van de taal. Bovendien zijn velen van mening dat een dergelijke groei van het aantal woordstammen de gemakkelijke leerbaarheid van de taal in gevaar brengt, en een onevenredig voordeel oplevert voor sprekers van bepaalde (Europese) talen zoals het Frans, waaraan de meeste nieuwe woorden ontleend worden. Ook de opvatting dat samengestelde woorden te weinig uitdrukkingskracht zouden hebben, wordt door velen bestreden. De omstreden woorden die ter vervanging van samengestelde woorden zijn geïntrodudeerd, worden vaak neologismen genoemd. „Neologisme" (ofwel „nieuw woord") is overigens een niet geheel juiste term, omdat veel neologismen al zeer lang in gebruik zijn. Slechts in een beperkt aantal gevallen wordt tegenwoordig in het spraakgebruik aan een neologisme de voorkeur gegeven boven een afleiding of samenstelling:

ĉevaleto → poneo	pony
ventego → ŝtormo	storm
vagonaro → trajno	trein
ĉevalbleki → heni	hinniken

Ook zien we soms dat de samengestelde vorm en het neologisme als synoniemen naast elkaar gebruikt kunnen worden:

ŝtupetaro / eskalo	ladder
elparoli / prononci	uitspreken
malsaĝa / stulta	dom
mallaborema / pigra	lui
ŝiparo / floto	vloot
maĉdento / molaro	kies
manplato / polmo	handpalm
manradiko / pojno	pols
patkuko / krespo	pannenkoek
multkolora / bunta	bont

Het gebruik van de meeste neologismen die in het Esperanto bestaansrecht hebben gekregen, blijft beperkt tot de poëtische taal; veel neologismen zijn alternatieven voor woorden met het voorvoegsel *mal-*. Voorbeelden:

malmola → dura	hard
malforta → febla	zwak
malvarma → frida	koud
malrapida → lanta	langzaam
maljuna → olda	oud
malofta → rara	zeldzaam
mallaŭta → softa	zacht
mallarĝa → streta	nauw
malfrua → tarda	laat
mallonga → kurta	kort
supreniri → ascendi	omhoog gaan
malsupreniri → descendi	omlaag gaan
preĝejo → kirko	kerk
malbela → turpa	lelijk

Wanneer deze neologismen in een gewone tekst of in een gesprek worden gebruikt, wordt men niet begrepen of men komt nogal pedant over. In de omgangstaal komen deze woorden dus heel weinig voor, en zelfs in poëzie is het raadzaam ze niet te kwistig te gebruiken.
In aansluiting op dit thema vindt u op pagina II van deze rubriek een puzzel met *mal*-woorden.

De tabel: *ti*-woorden

De *ti*-woorden zijn in de eerste plaats aanwijzende voornaamwoorden:

Tio estas mia domo. Dat is mijn huis.
Ne agu tiel stulte. Doe niet zo stom.
Mi ne surmetas tiajn vestojn.
Zulke kleren doe ik niet aan.
Tiam mi ankoraŭ ŝatis Parizon kaj ties konstruaĵojn.
Toen hield ik nog van Parijs en zijn gebouwen.

Tie mi vidas tiun belan libron.
Daar zie ik dat mooie boek.
Tial mi legas tiom da libraĉoj (tiel!).
Daarom lees ik zoveel pulpboeken (sic!).

De woorden *tia, tiel* en *tiom* worden ook bij een uitroep gebruikt:

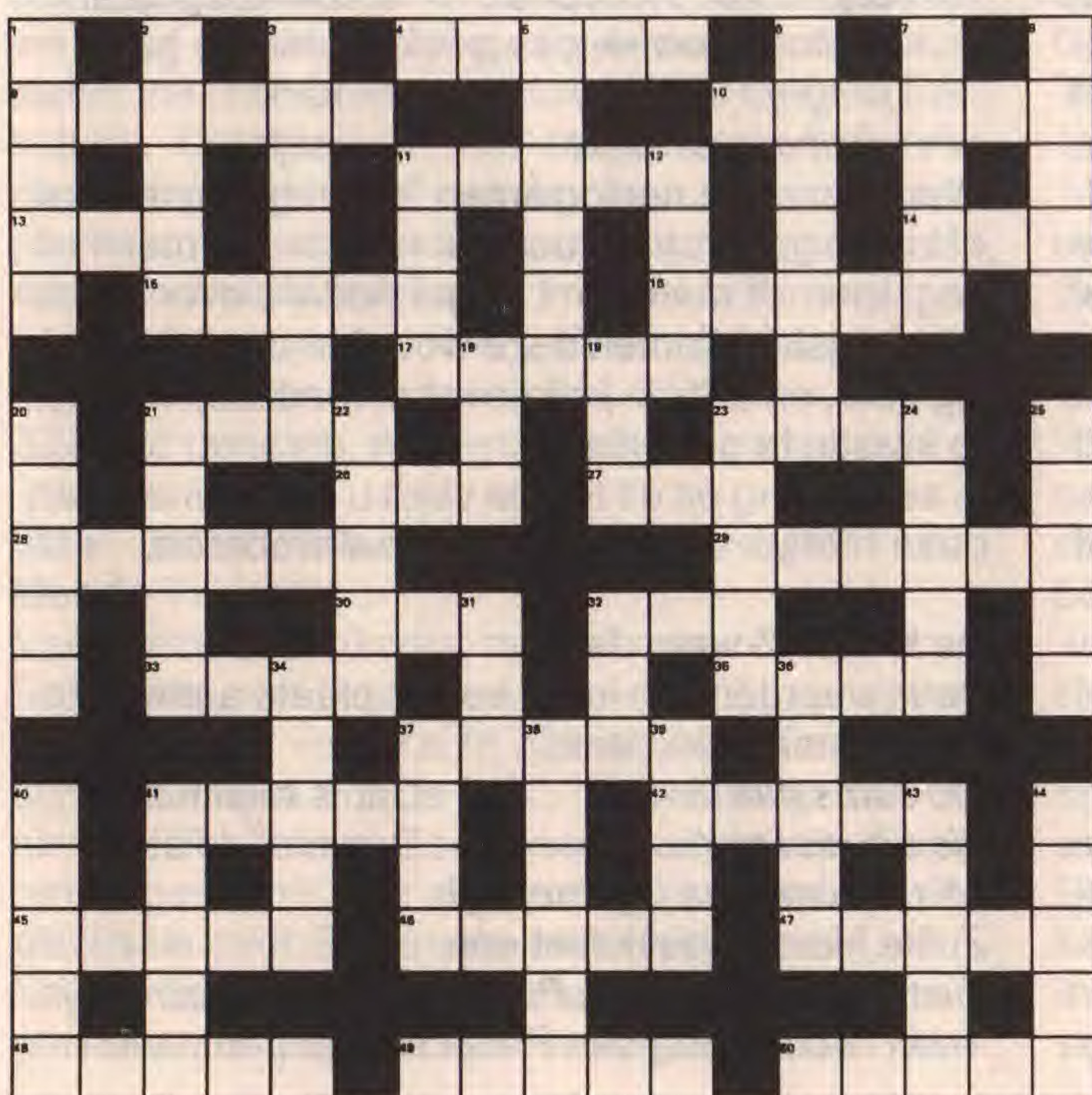
Tia bruo!	Zo'n herrie!
Tiel bele!	Zo mooi!
Tiom da eraroj!	Zoveel fouten!

Sommige *ti*-woorden worden ook wel gebruikt in plaats van persoonlijke voornaamwoorden:
Johano sendas amleteron al Alfredo, kvankam ***tiu*** *estas edziĝinta.*
Johan stuurt een liefdesbrief aan Alfred, hoewel deze getrouwd is.
Johano sendas amleteron al Alfredo, kvankam ***ties*** *edzino kontraŭas ilian interrilaton.*
Johan stuurt een liefdesbrief aan Alfred, hoewel zijn – d.w.z. Alfreds – vrouw tegen hun relatie is.

Verder kunnen de *ti*-woorden vergezeld worden door het woordje *ĉi* om nabijheid aan te duiden. In de praktijk vinden we ĉi meestal verbonden met *tio*, *tiu* of *tie*, maar ook in andere combinaties:
Tio ĉi estas belega. Dit is prachtig.
Ŝi treege admiras ĉi tiujn popgrupojn.
Ze is een grote fan van deze popgroepen.
Tie mi laboras, ĉi tie mi loĝas.
Daar werk ik, hier woon ik.
Kompreneble ĉi tiom ne sufiĉas.
Natuurlijk is deze hoeveelheid niet voldoende.
Li havis malfeliĉan junaĝon – ĉu tial ĉi li fariĝis krimulo?
Hij had een ongelukkige jeugd – is hij hierdoor op het verkeerde pad geraakt?
Ĉi tiel vi atingos nenion.
Op deze manier bereik je niets.
Ne tiel, sed tiel ĉi! Niet zo, maar zo!

In plaats van de uitdrukking *ĉi tiam* wordt vrijwel altijd *nun* (‚nu') gebruikt. Uit de bovenstaande voorbeelden blijkt dat *ĉi* onveranderd blijft, ongeacht de naamval en het getal van het bijbehorende aanwijzende woord. *Ĉi* kan zowel voor als achter het aanwijzende woord worden geplaatst. De positie achteraan is echter minder gebruikelijk en klinkt enigszins formeel. Bij dit gebruik van *ĉi* mag geen verbindingsteken worden gebruikt; schrijf dus niet **ĉi-tio, *tie-ĉi* e.d. Vooral in poëzie wordt *ĉi* ook wel los voor een zelfstandig naamwoord geplaatst, in plaats van *ĉi tiu(j)(n)* :
En ĉi nokto lunoplena, aŭskultu ĉi preĝon.
In deze nacht vol maanlicht, verhoor nu dit gebed.
Bij Zamenhof treffen we *ĉi* ook aan in de betekenis *ĉi tie*, maar dit heeft geen navolging gevonden:
*Ĉi ne estas akvo. Hier is geen water.

OEFENING 1: Vertaal (gebruik *ti*-woorden):
1. Daarom mag hij Henk en diens vrouw zo graag.
2. Al zo vaak ben ik vergeten deze tas hier mee naar toe te nemen.
3. Hierdoor maakte ik toen nog zulke fouten, maar dat gebeurt me nu niet meer.
4. Hij maakte deze dichtregels: Een feest'lijk bal / In dit dal.
5. Kom hier en eet onmiddellijk deze pap op!

Mal-enigmo

Als bij de omschrijving een (r) staat, dan betekent dat dat u alleen de stam (= radiko) moet invullen.

Malvertikale: 4. Malriĉa; 9. Maldaŭra (r); 10. Malkaresa; 11. Maldiligente; 13. Malparte (r); 14. Malkune (r); 15. Malferma (r); 16. Malrezista; 17. Malfideli (r); 21. Malantaŭ; 23. Malebria (r); 26. Malofta (r); 27. Malplena (r); 28. Malŝpari; 29. Malluma (r); 30. Malsupren; 32. Malmonto (r); 33. Malgrava (r); 35. Malsvelta; 37. Malglata; 41. Mallarĝa (r); 42. Malfreŝa (r); 45. Malsupra; 46. Maldisa (r); 47. Malbela; 48. Malĉesi (r); 49. Malesperantistiĝi; 50. Malkonfuza

Malhorizontale: 1. Malnaŭzi; 2. Malfunebra; 3. Malvirtema (r); 5. Maldormu; 6. Malakuzo; 7. Malvarma; 8. Malvera; 11. Malgranda; 12. Malparia (r); 18. Malmola (r); 19. Maldekstra (r); 20. Maltimi (r); 21. Malaktiva (r); 22. Malgaja (r); 23. Mallaŭdi (r); 24. Malkurba; 25. Malafabla (r); 31. Malalta (r); 32. Malino (r); 34. Maltrankvila; 36. Maltrankviligi (r); 37. Malcedi (r); 38. Malpermesi (r); 39. Maldolĉa (r); 40. Malflustras; 41. Mallaŭta; 43. Malpura; 44. Malpreciza

De oplossing van deze puzzel vindt u in de volgende *Lingva Rubriko.*

Woordentest Progresa

Bij het Progresa examen van 17 mei 1997 stond onder andere een woordentest op het programma. We nemen deze examentaak hier met een voorbeelduitwerking op, zodat u wat oefenmateriaal hebt voor uzelf of voor uw leerlingen.

Woordentest

Opdracht 1: Vertaal in het Nederlands:

mizerikordo	*lezo*
langvoro	*prujno*
erpi	*paŭti*
pudoro	*skapolo*
brulumo	*brogi*

Opdracht 2: Vertaal in het Esperanto:

aids	perforator
drieling	kukeleku!
hangmat	schoteltje
doofstom	roeren
ontcijferen	De Grote Oceaan

Opdracht 3: Maak zinnen, waarbij het opgegeven woord figuurlijk gebruikt wordt (zonodig mag u een afleiding van het betreffende woord gebruiken). Voorbeeld: *ŝteli – Mi ŝtele forlasis la tedan kunvenon.*

buŝumo	*flui*
marteli	*pesi*
nesto	

Opdracht 4: Maak zinnen, waarbij het opgegeven woord ironisch gebruikt wordt (zonodig mag u een afleiding van het betreffende woord gebruiken). Voorbeeld: ***ekskursi** – **Por trovi la libron, mi devas iom ekskursi en mia ŝranko.***

regali	*hotelo*
verko	*apogeo*
kostumo	

Opdracht 5: Zet de woorden uit groep A achter de woorden uit groep B waar ze qua betekenis het best bij passen:

A	*branko*	*frakseno*
	ciri	*helico*
	cisterno	*kapoto*
	ĉano	*kariofilo*
	farĉi	*marodi*
B	*acero*	*poluri*
	kluĉi	*skvamo*
	kolbo	*ŝenoprazo*
	padelo	*termoso*
	poĉi	*uzurpo*

Opdracht 6: Geef het dierengeluid aan (u mag blekas niet gebruiken!):
Kokino ____as, anaso ____as, porko ____as, hundo____as kaj bovo____as.

Opdracht 7: Geef de *mal*-woorden die synoniem zijn met: *minca, sob, noci, liva, lontana.*

Uitwerkingen van de oefening en de examentaken

Oefening 1: 1. Tial li tiel ŝatas Henrikon kaj ties edzinon. 2. Jam tiom da fojoj mi forgesis kunporti ĉi tiun sakon ĉi tien. 3. Ĉi tial mi faris tiam ankoraŭ tiajn erarojn, sed nun tio ne plu okazas al mi. 4. Li faris ĉi tiujn versojn: Festa balo / En ĉi valo. 5. Venu ĉi tien kaj tuj finmanĝu ĉi tiun kaĉon!

Opdracht 1: Genade (barmhartigheid), matheid, eggen, kuisheid, ontsteking, letsel, rijp, pruilen, schouderblad, verbranden aan vloeistof (of: blancheren).

Opdracht 2: Aidoso (aideso), triĝemeloj, hamako, surda-muta, deĉifri (malĉifri), truilo, kokeriko!, subtaso, kirli, Pacifiko.

Opdracht 3: La tiulandaj gazetoj estas buŝumitaj. / Liaj pugnoj martelis la kompatindulon. / La junaj geedzoj faris varman neston por si. / Li flue parolas Esperanton. / La publiko pesis la argumentojn de la debatantoj.

Opdracht 4: Oni regalis la ŝteliston per pugnobato. / Dum la incendio la maniulo kontente rigardis sian verkon. / La ĉifonulo lavis sian kostumon ĉiun trian jaron. / La parko estas mia hotelo. / La terura akcidento estis la apogeo de nia vojaĝo.

Opdracht 5: acero/frakseno; kluĉi/kapoto; kolbo/ĉano; padelo/helico; poĉi/farĉi; poluri/ciri; skvamo/branko; ŝenoprazo/kariofilo; termoso/cisterno; uzurpo/marodi

Opdracht 6: klukas, kvakas, gruntas, bojas (hurlas, jelpas), muĝas

Opdracht 7: maldika, malsupren, malutili, maldekstra, malproksima

Als u meer informatie wilt over de examens van de Nederlandse Esperanto-examencommissie, neem dan contact op met Mevr. M. Massar, Ilpenwaard 92, 1824 GG Alkmaar, tel. (072)5612668.

Deze keer bieden we u een vertaaloefening Nederlands-Esperanto aan en geven we een voorbeelduitwerking van de vertaaloefening Esperanto-Nederlands van het mei-juninummer.

Vertaal in het Esperanto:

Honderdduizenden toepassers van de Methode Montignac hebben al aan den lijve ondervonden wat de gevolgen zijn van de Montignacleefwijze: je voelt je actief en vitaal, je verliest snel (en duurzaam) lastige kilo's overgewicht. En dit alles terwijl je volop kunt genieten van lekker eten en drinken. De Methode Montignac is géén dieet maar een leefwijze! Het gescheiden eten van goede koolhydraten en goede vetten heeft een regulerende functie op de insulineproductie. Daardoor verloopt de opname van koolhydraten uit het voedsel op de juiste wijze en wordt de kans op het opslaan van reservevet aanzienlijk verkleind. Er zijn inmiddels al heel wat boeken waarin de principes van de Methode Montignac worden beschreven en ook zijn er diverse receptenboeken (zie de lijst voor in dit boek). Maar in de praktijk blijkt dat een moeilijkheid bij het toepassen van de Methode Montignac schuilt in het anders beoordelen van voedsel. In de Methode Montignac wordt voedsel niet beoordeeld op de energetische waarde, maar op de samenstelling. Het overbekende calorieën of kilojoules tellen is overbodig geworden. Daarvoor in de plaats moet u denken in termen van koolhydraten, eiwitten en vetten. Het consequent toepassen van dit andere denken vraagt aanpassing en soms inspanning. Dit boek is een handleiding in de vorm van een dagboek, waarin het eetpatroon voor de eerste zes weken volgens de Methode Montignac stap voor stap wordt beschreven. Een aantal proefpersonen hebben dit dagboek in de praktijk toegepast. Alle maaltijden, ook het ontbijt en de lunch zijn concreet uitgewerkt. Tussendoor worden de diverse keuzes verantwoord op basis van de uitgangspunten, zodat u regelmatig herinnerd wordt aan het hoe en waarom van die keuze. Met behulp van dit boek wordt u „stap voor stap" ingevoerd in de Methode Montignac. Als het boek uit is, bent u niet alleen al een heel eind op weg naar het streefgewicht, u bent dan ook goed geïnformeerd over de methode en ingewerkt voor wat betreft de praktische toepassing. Het bereiken van het streefgewicht is dan alleen nog maar een kwestie van lekker dooreten en gezonde keuzes maken op basis van wat u dan al weet. Ook is er in dit boek ruimte voor uw persoonlijke ervaringen en resultaten. Op diverse pagina's kunt u uw aantekeningen hieromtrent kwijt. De bruikbaarheid van de aanwijzingen en recepten in dit dagboek is door een aantal culinaire proefpersonen zes weken lang getest. Daarvoor ben ik hun zeer erkentelijk. De beloning daarvoor was dat ze niet alleen zijn afgevallen, maar ook aan gezondheid, vitaliteit en conditie hebben gewonnen.

Uit: Ria Tummers, *Montignac Stap Voor Stap*

Voorbeelduitwerking van de vorige vertaling (mei-juni 1998)

Half maart wilde Bernat haar op een middag wat vragen, dus liep hij naar de keuken. Maar daar was Kata niet – alleen aan het feit dat het er schoon was kon hij zien, dat ze het werk daar al klaar had. Hij keek in de tuin, maar ook daar was ze niet. Hij ging het huis weer in, zocht haar beneden, daarna ging hij naar boven. In zijn – hun! – slaapkamer was niets te zien. Ze kon alleen nog in haar eigen kamer zijn; daar waar ze de laatste tijd nog maar zelden was. Na enige aarzeling ging Bernat zonder te kloppen naar binnen.

Kata lag op het lage bed en sliep niet. Bernat liep aarzelend naar haar toe. Ze lag daar aangekleed, maar zonder pantoffels en leek erg moe. Eventjes schaamde Bernat zich -„ben ik zo wreed, moet ze zo hard bij me werken?"... Maar toen ontwaarde hij bij haar mondhoeken – een glimlach. Ze was blij: hij had dus opgemerkt dat ze niet beneden was, hij had haar gemist, hij was haar gaan zoeken!... Bernat ging naast haar zitten:

– Wat is er? Iets ergs? – vroeg hij.

– Ik ben een beetje moe – fluisterde ze. Hij legde z'n hand op haar voorhoofd. Moe...? „Ze is toch nog maar twintig", schoot het door zijn hoofd, en tegelijkertijd kwamen bij hem weer de berekeningen naar boven die hij 's nachts voor het slapen maakte. Toen hij met Wilma trouwde en Sofia werd geboren, bestond Klara nog niet eens. Hij was toen al over de dertig, en Kata zou pas jaren daarna worden geboren... Hij had al van alles meegemaakt voor ze überhaupt geboren werd, en was het dan wel natuurlijk, dat hij nu met haar samenleefde...? Maar dan – zoals altijd – wist hij die gedachten uit te bannen, te overwinnen, ze onmiddellijk te vergeten. Bernat was nu bezorgd om haar.

– Hopelijk ben je niet ziek – zei hij op bijna vragende toon. Kata nam zijn hand en legde deze op haar voorhoofd, ter geruststelling. Ze keek hem aan, er was iets in haar blik dat Barat nog nooit gezien had, en dat hem nu heel erg verontrustte. Hij voelde dat er iets gebeurd was of dat er iets zou gaan gebeuren, Kata ligt daar toch niet zomaar. Sommige bewegingen van haar waren nu anders dan anders, en deze toestand... dat ze hier overdag lag, en dat ze hem niet gewaarschuwd had...

– Ik ben niet ziek. Het is geen ziekte – zei Kata en in haar stem klonk ook blijdschap door, zij het met een ernstige ondertoon. Bernat had absoluut geen idee waar ze het over had, en hij schoof wat dichter naar haar toe.

– Wat dan...? – vroeg hij, terwijl hij alleen nog maar haar gezicht zag. Kata had nu iets vreemds over zich, maar was niet afwerend. Ze hield zijn hand tegen haar buik, en keek hem aan terwijl ze haar hoofd wat optilde, haar ogen glinsterden, en zelfs haar stem was een en al vuur:

– Bernat... Ik krijg een kind.

Uit: István Nemere, *Pigre pasas la nokto*

Bosnië door dik en dun

Hoe kort is het geheugen van een mens? Toen ik het boek *Spite al ĉio Bosnio* voor het eerst in de hand hield, voelde ik een zekere schaamte omdat dat stukje actualiteit – ook Esperanto-actualiteit, dat dus rechtstreeks het leven van vrienden raakt – aan mij voorbij was gegaan. Niet dat ik Sarajevo vergeten was, maar had het mij geraakt? Toen herinnerde ik mij nr. 146 van *Horizontaal* (maart-april 1994/2): het themanummer over Joegoslavië. Toen ik het doorbladerde bleek dat ik het gebeuren toch echt wel actief had geregistreerd, ook het gebeuren in de Esperantowereld; alleen – ik was het vergeten. Het was uit mijn werkgeheugen, uit mijn RAM verwijderd – ongetwijfeld om plaats te maken voor iets anders. Maar nu is het terug aanwezig, en samen met de herinnering aan de feiten komt ook de herinnering aan het gevoel dat ik te weinig, te laat heb gedaan. *Spita al ĉio Bosnio* was de schakelaar die mijn geheugen opnieuw activeerde.

Het boek is een bloemlezing van 48 radio-columns, iets meer dan de helft van de 73 columns die de Esperantovereniging van Bosnië-Hercegovina tussen 4 augustus 1994 en 21 december 1995 in de ether bracht. De columns zijn bijdragen van verschillende auteurs, die wel allemaal tot de intelligentsia van Bosnië behoren: kunstenaars, journalisten, academici. Al zijn ze van ongelijke waarde, toch zijn ze stuk voor stuk treffend. Elke column wordt gevolgd door enkele korte nieuwsberichten over de actualiteit en daarna groeten van luisteraars, verslagen van reacties enzovoort, specifiek over en gericht op de Esperantowereld.

Je kan de columns nauwelijks objectief noemen. Integendeel, het hele boek is doortrokken van een sterk Bosnisch nationalisme: er wordt gerefereerd aan de rijke Bosnische politieke en culturele traditie, de Bosnische verdraagzaamheid, het Bosnische lijden – het grootste van de mensheid – tegenover de brutale agressie van de kant van Servië en de Servische paramilitaire organisaties.

Even open en duidelijk wordt de lakse houding van de Verenigde Naties – en van de westerse machtscentra – aangeklaagd. Zij hebben al te passief toegekeken op wat er gebeurde, en gaven al te vaak toe aan de eisen van een brutale agressor die de voorwaarden van de VN steevast naast zich neerlegde. De groepen die wel positief aan een oplossing wilden meewerken, liet de VN steevas in de kou staan.

Toch kan je de auteurs hun sterk nationalistische houding niet euvel duiden – het staat mijlen ver van fascisme of de eigen-volk-eerst-gedachte. Het is het nationalisme van een volk dat op zoek is naar zijn eigen identiteit en dat hen moet helpen om de totale vernietiging te overleven.

Diezelfde motivatie ligt ook aan de grondslag van het overaccentueren van de kwaliteit van de culturele prestaties: tentoonstellingen, concerten, boeken... het behoort allemaal tot de toppen van de kunst... een overappreciatie die ook esperantosprekers niet helemaal vreemd is. Een appreciatie die wel met een korreltje zout moet worden genomen, maar anderzijds toch ook blijk geeft van de sterke vitaliteit.

De Bosnische nationale en universitaire bibliotheek: gevaarlijk militair doelwit: ruim 3 miljoen boeken gingen in vlammen op.

Een aantal van de columns raken echter het diepste van de mens. Zij brengen verslag uit over verschrikkelijke gebeurtenissen, niet via de lens van een camera van buitenaf, voor een publiek dat op de hoogte moet worden gebracht, dat nieuwsgierig is naar wat „daar" gebeurt – maar door de lens van het oog van mensen die het zelf meemaken, die het zelf hebben beleefd, overleefd, van binnenuit. De brutale actualiteit van de oorlog wordt gerelateerd aan de psychologische beleving ervan van de mensen zelf.

In de Verenigde Staten verscheen onlangs het boek *To End a War* (Om een oorlog te beëindigen) van Richard Holbrooke, Amerikaans toponderhandelaar bij het vredesoverleg – en het uiteindelijke vredesverdrag – voor Bosnië-Hercegovina. In de recensie over het boek in TIME (18 mei 1998, p. 56) kan je lezen: „Er waren heel wat ironische situaties. De Bosnische moslims, die over het algemeen als de grote slachtoffers worden beschouwd, waren de ergste zelfvernietigende en tegenwringende leden van de groep. Zij dreigden tot het laatste ogenblik om de hele overeenkomst op te blazen. Slobodan Milosevic, de president van Servië, alom gedoodverfd als de aanstoker van de tragedie, bracht constructieve ideeën aan en was uiterst aimabel."

Na het lezen van *Spite al ĉio Bosnio*, kan ik hierbij twee opmerkingen plaatsen. De eerste is dat de uitdrukking „Bosnische moslims" een foutieve definitie is van de Bosnische bevolking. Die is in wezen multicultureel en multireligieus, of zoals Enver Redzic het zegt: „Het is onaanvaardbaar om de Bosnische (volks)geest te reduceren tot alleen maar zijn islamitische component." (p. 61) De tweede is dat het best kan zijn dat de Bosniërs zich tijdens de onderhandelingen onwrikbaar en zelfdestructief opstelden. Maar uit ons boek blijkt hoe te velde keer op keer vredesovereenkomsten en staakt-het-vuren werden opgeblazen (letterlijk dan) door de Servische milities. Wie ook eens een „niet-officiële bron" wil horen, moet *Spite al ĉio Bosnio* lezen.

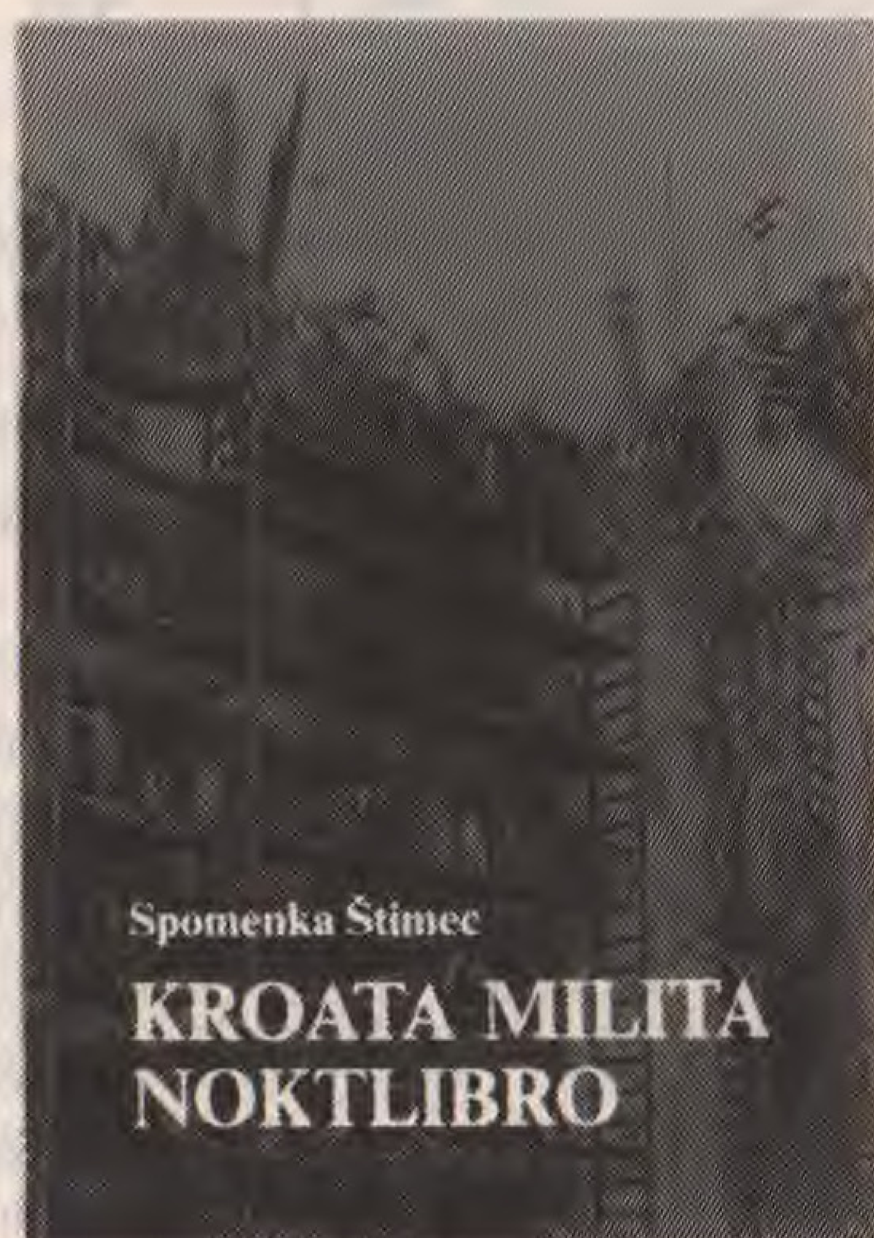
Schrijnende beelden worden ons onder de neus geduwd, niet alleen met de enkele foto's die het boek illustreren, maar met de woorden zelf: tienermeisjes die beginnen te lachen, wanneer zij merken dat een journaliste hun angst en verdriet wil fotograferen – tot grote woede en ergernis van de journaliste; de mensen die hun eigen leefmilieu vernietigen om te overleven en zo hun voortbestaan hypothekeren; of de universiteitsprofessor die één na één zijn boeken verbrandt, alsof hijzelf de universiteitsbibliotheek in de asse heeft gelegd. Maar de vlam die hem zou moeten verwarmen, verschroeit enkel zijn ziel, en vertwijfeld vraagt hij zich af wat hij met de asse moet doen.

Spite al ĉio Bosnio is een waardevol boek – je kan kiezen, ofwel koop je het – en ik zou het op prijs stellen als het boek dit jaar bestseller in de Vlaamse-Esperantotoptien zou worden. Laat ons voorstellen dat we in Vlaanderen 50 exemplaren verkocht krijgen. Ofwel koop je het niet, uit schroom, en om de Bosnische esperantosprekers niet te beroven van een zo waardevolle brandstof, voor het geval het noodlot opnieuw zou toeslaan, en de wereld opnieuw de ogen sluit.

Guido Van Damme

Spite al ĉio Bosnio, Senad Čolić (red.). Uitg. elbih, Sarajevo, 1997. 132 p. 20,7 x 20,2 cm. Prijs: 419,– BEF + verzendingskosten. Verkrijgbaar bij FEL.

Heb je zelf een goed boek gelezen over Esperanto, over taal en communicatie, over internationale taalproblemen, of daarmee samenhangende onderwerpen? Schrijf er een recensie over en stuur die naar *Horizontaal.*

In de Esperantoboekhandel zijn nog andere titels over de situatie in voormalig Joegoslavië voorhanden. Twee belangrijke daaronder zijn:
Kroata milita noktlibro, van Spomenka Stimec en
Rakontoj pri sarajeva sieĝo van Zlatko Dizdarevic.

Maar je kan er ook boeken vinden over interetnische relaties, discriminatie, enz...

Ook ons nummer uit 1994 (maart-april) blijft de moeite van het lezen waard. En in MONATO (oktober 1993) vind je de bijdrage aan de internationale krantencampagne, waarbij de Bosnische krant Oslobdenje wereldwijd als bijlage in andere kranten werd verspreid.

Deze bijdragen tonen de echte waarde van het Esperanto overduidelijk aan.

Hoe vanuit Sarajevo het Wereldcongres bereiken?

Voor de meesten die aan een Esperanto-Wereldcongres willen deelnemen is het belangrijkste probleem het geld ervoor bijeen te krijgen. Wanneer dat probleem zich niet stelt, maar je in het belegerde Sarajevo, in Bosnië woont, dan is op het Wereldcongres geraken een levensgevaarlijk avontuur.

Nadat ik alle administratieve moeilijkheden had overwonnen, rees voor mij de grootste hindernis: mijn eigen beslissing – gaan of niet gaan? Maar eigenlijk had ik toch al besloten de reis te wagen, en dus ontkiemde een nieuwe vraag: hoe geraak ik na afloop weer terug in Sarajevo? Ongeveer tien dagen voor het begin van het congres, verliet ik mijn woning om acht uur 's avonds. Looprichting: zuid. Mijn vriend, een agent van de militie, bracht mij naar een befaamde tunnel in Sarajevo. Die tunnel is het enige rietje waardoor de stad met zijn driehonderduizend inwoners ademhaalt. Het dorpje aan de andere kant van de tunnel is mij onbekend. Dat onbekende wordt nog geaccentueerd door het nachtelijk duister en door de tocht te voet. Ik was bang te verdwalen zo dicht bij de vijandelijke stellingen. Dat overkwam de schoonvader van een kennis. Hij verwaalde en werd door Servische soldaten krijgsgevangen gemaakt.

Na een tocht van een uur bereikte ik het hoofdkwartier van de plaatselijke militie. Een vriendelijke agent bracht mij toen naar het controlepunt waar de klim over het Olympische Igmangebergte begint. Daar moet men kiezen: ofwel te voet bergop, de langste maar ook de minst gevaarlijke weg; of met een voertuig meerijden. Dat gaat wel veel vlugger, maar je staat onderweg bloot aan vijandelijke granaten en ander wapentuig. Ik ging met een vrachtwagen mee. Het overgrote deel van het verkeer zijn militaire vrachtwagens die langzaam de smalle weg door het bos opkruipen, in volstrekte duisternis. De chauffeurs mogen hun lichten niet gebruiken. Zij koppelen zelfs het kleine rode stoplichtje los, opdat het niet zou oplichten bij een eventueel remmanoeuvre.

Voor de veertig kilometer door het bos hadden wij ongeveer vier uur nodig. De chauffeur zei dat hij die tocht dikwijls maakte, en dat hij elke keer gelukkig was wanneer hij veilig de andere kant van de berg bereikte. Jammer genoeg slagen velen daar niet in – zij vinden de dood op hun weg.

Vanaf nu ging de tocht te voet en liftend verder... naar het zuiden, tot bij de Bosnisch-Kroatische grens. Daar wachtte mijn broer, die in Kroatië bij de Adriatische kust woont, mij op. Hij vluchtte in het begin van de oorlog. Tijdens de drie dagen dat ik bij hem wat uitrustte, verwonderde hij zich erover dat ik zo zwijgzaam was.

Met de ferry bereikte ik Italië. Daar ontfermden Italiaanse Esperantosprekers zich over mij. In de havenstad Ankono wachtte mijnheer Grassini mij op, in Rome mevrouw Lipari-Sato. Wachtend op mijn visum voor Finland verbleef ik gedurende drie dagen bij de familie Corsetti. Met de Italiaanse delegatie bereikte ik, via Brussel en Helsinki, Tampere.

Tijdens mijn verblijf in het buitenland vroeg ik mij heel de tijd af: waarom vallen er geen bommen? Waarom wandelen de mensen hier zo vrij en onbekommerd rond? Ik bekeek voortdurend de huizen en beoordeelde of zij stevig genoeg gebouw waren om een bominslag te weerstaan. Mijn eerste gedachte elke morgen was: hoe geraak ik terug. Opnieuw via Italië bereikte ik Slovenië, waar mijn zoon en zijn echtgenote wonen, als vluchtelingen. Ruim twee weken stelde ik mijn terugkeer naar Sarajevo uit.

Maar tenslotte waagde ik de sprong, ik nam afscheid van mijn familie, nam de bus door Kroatië, en bereikte de volgende dag de omgeving van Sarajevo. Om middernacht kwam ik de stad binnen via dezelfde weg als ik ze vijfendertig dagen tevoren verlaten had. Daar vond ik allen die ik achtergelaten had levend en wel terug. De toestand in Sarajevo is normaal: er is geen water, er is geen stroom, er is geen gas, er is niet genoeg te eten, maar er zijn bommen en scherpschutters... Alles is weer normaal. Ik voelde me vlug weer thuis.

Šefik Rizvanović
12 oktober 1995
(vert. gvd)

Na een onderbreking van een jaar bereikte vanuit Sarajevo een nieuw voedselconvooi van het Hoog Comité voor de Vluchtelingen van de VN de stad Gorazde. Het convooi bestond uit zes vrachtwagens met in totaal 130 ton humanitaire hulp. Chriss Janowsky, de vertegenwoordiger van het Comité, drukte de hoop uit dat Gorazde, waar de prijs van een kilo zout de laatste maanden tot 100 Duitse mark was opgelopen, nu geregeld met het nodige voedsel zou worden bevoorraad.

Vlaamse Esperantobond

Het cursusjaar 1998-1999 begint nu...

Het is eigenlijk nog wat vroeg. De meeste cursussen zijn nog maar net afgelopen, en we moeten nog allemaal van een welverdiende vakantie genieten. Traditiegetrouw wordt ook het volgende nummer van *Horizontaal* het grote cursusnummer. Maar we willen enigszins met die traditie breken, want voor velen is het belangrijk om reeds vroeg een keuze te maken aangaande cursussen die in aanmerking komen voor het volgende seizoen. Daarom presenteren we summier de gegevens waarover we reeds beschikken.
In principe kan op initiatief van locale culturele verenigingen of zelfs individuen overal in Vlaanderen een Esperantocursus worden ingericht. Heb je een groepje belangstellenden bij elkaar, neem dan met ons contact op en doe beroep op onze cursusondersteuning. Wij zoeken een lesgever in de buurt en er worden afspraken gemaakt over tijd, plaats en eventuele kostenvergoeding.
Omdat steeds opnieuw blijkt dat Esperanto bij het grote publiek toch nog een grote onbekende is en dat het heersende beeld verkeerd en bevooroordeeld is, wil FEL een grotere aanwezigheidspolitiek voeren op beurzen. Op 29 en 30 augustus 1998 zullen wij dan ook aanwezig zijn op het Salon voor Opleidingen en Volwassenonderwijs in het Bouwcentrum aan de Jan Van Rijswijcklaan te Antwerpen.

Cursusoverzicht

Antwerpen
Voor de Esperantocursus aan de Stedelijke Handelsleergangen van de Quellinstraat blijft alles bij het oude. Dag en uur: dinsdag en donderdag van 18.30 tot 21.00 uur.
Bij voldoende belangstelling kunnen er ook in het Esperantohuis cursussen en conversatieronden plaatshebben.
Inlichting: tel.: 03 234 34 00.

Brasschaat
Op initiatief van de Seniorenraad van Brasschaat wordt een Esperantocursus ingericht. De cursus heeft plaats op vrijdag van 9.30 tot 11.30 uur in De Oude Pastorie, Miksebaan 3, te Brasschaat. De cursus is in principe bedoeld voor 55-plussers van Brasschaat, maar indien er plaatsen vrij zijn, kunnen ook mensen uit de omliggende gemeenten deelnemen. De cursus is gratis, met uitzondering van het cursusmateriaal. Hij start op 2 oktober 1998.
Inlichtingen: bij de gemeente, tel.: (03) 650 02 00, vragen naar mevrouw Janssens.

Brugge
Start van een nieuwe cursus met een informatiedag en proefles op zaterdag 3 oktober 1998 om 10.30 u. in Hof van Watervliet, Oude Burg 4, Brugge. Inlichtingen: Dhr. G. Maertens, Prins Leopoldstraat 51, 9130 Brugge. Tel.: (050) 35 49 35.

Kapellen
Vanaf midden september is er een kennismakingscursus in 10 lessen van 2 uur. Dag en uur worden afgesproken in overleg met de cursusleider en de gegadigden.
De prijs bedraagt 1500,– fr. (drankje inbegrepen) en heeft plaats bij Frieda Mous, Hoogboomsesteenweg 115, 2950 Kapellen.
Inlichtingen: tel.: (03) 665 24 71 of in het Esperantohuis: (03) 234 34 00.

Leuven
Leuven start met een infoavond op woensdag 14 oktober van 19.00 tot 23.00 uur in CC Romaansepoort, Brusselsestraat 63, 3000 Leuven.
Op zaterdag 17 (van 8.15 tot 17.15 uur.) en zondag 18 oktober (van 8.45 tot 17.45 uur) is er een intensieve snelcursus. Daarna start een beginnerscursus, telkens op woensdag van 19.30 tot 22.00 uur.
Voor wie de beginnerscursus reeds volgde, is er een vervolmakingscursus, eveneens op woensdag – maar veertiendaags – van 20.00 tot 22.00 uur.

Oostende
Hier komen verscheidene cursussen voor onderscheiden groepen.
Er wordt een namiddagcursus gepland voor beginners en gevorderden. Voor deze laatsten is dat in de vorm van leesgroepen. Verder is er een conversatiekring en zijn er in twee scholen van het stedelijk onderwijs facultatieve cursussen voor leerlingen vanaf het vierde leerjaar.

Tienen
Een cursus volgens de Cseh-methode (directe methode). Start op dinsdag 13 oktober 1998. Het einde is voorzien op dinsdag 4 mei 1999. De cursus loopt elke dinsdag, behalve tijdens de schoolvakanties, telkens van 19.00 tot 21.00 uur in PLOB (avondonderwijs PISO), Alexianenweg 3300 Tienen. Het aantal plaatsen is beperkt tot 15.
Verder is er een vervolgcursus elke laatste maandag van de maand van 19.30 tot 21.30 uur in de Donystraat 8, 3300 Tienen.
Inlichtingen: Bert Boon, tel.: (016) 81 52 46.

Turnhout
De vzw Dinamo organiseert een cursus voor beginners. De cursus start op 15 september 1998 en duurt tot 22 juni 1999. De cursus loopt elke dinsdag van 9.00 tot 11.00 uur, aan het Kongoplein 1 te Turnhout.
Inschrijving: 1000,– fr. bij De Warande (Dinamobalie), Warandestraat 42, 2300 Turnhout.
Er is ook een conversatieronde, eveneens op dinsdag vanaf 15 september 1998 op dezelfde plaats. Deze conversatieronde loopt van 11.00 tot 12.00 uur.
Inschrijving: 1000,– fr. bij De Warande (Dinamobalie).

Zelfstudie
Het Esperanto is echter uiterst geschikt om te leren via zelfstudie. Een uitstekende cursus daarvoor is *Esperanto Programita*, dat is opgesteld volgens de geprogrammeerde instructie. De student studeert aan eigen tempo en krijgt feed-back in de cursus zelf. Zijn er toch problemen, dan kan er altijd telefonisch raad worden gevraagd in het Esperantohuis (tel.: (03) 234 34 00) waar men u graag voort zal helpen. Het cursuspakket *Esperanto Programita* (handboek + cassette + woordenboek PRISMA) kost 1525,– fr. (+ verzendingskosten).
Voel je jezelf niet zeker genoeg of heb je een stok achter de deur nodig om vol te houden, dan biedt de correspondentiecursus uitkomst. Je ontvangt de eerste les, maakt de taken en stuurt die naar je begeleider. Deze corrigeert en stuurt de nieuwe opgaven toe.
De prijs van de correspondentiecursus bedraagt 1000,– fr. + 200,– fr. voor de uitspraakcassette. Bovenop deze prijs komen natuurlijk nog de verzendingskosten voor het opsturen van de lessen.

SAT-Amikaro

met een nieuw elan en nieuwe slagvaardigheid

In overleg met Christiane Lurkin en met het akkoord van Sennacieca Asocio Tutmonda in Parijs, neem ik vanaf nu de vertegenwoordiging van SAT in België waar.
Het is vanzelfsprekend dat ik mijzelf voorstel, al zullen actieve lezers van *Sennaciulo* of van het vrijdenkende tijdschrift *Laŭte* zeker al over mijn ideeën en sociaal engagement hebben gelezen.
Ik leerde Esperanto om een universele taal ter beschikking te hebben die noch imperialistish, noch onderdrukkend is, om mijn ideeën te kunnen reflecteren in een zo breed mogelijke kader. Die ideeën zijn verdraagzaamheid, antiracisme en sociaal engagement. Ik respecteer ieders mening, maar die moet wel in overeenstemming zijn de de „internationale verklaring van de rechten van de mens". De taak van SAT-vertegenwoordiger zet mij ertoe aan om met meer omzichtigheid dan voorheen de zaken die onze verenigng aan belangen uit te drukken.
Het valt op dat vooral in de laatste jaren het aantal leden van SAT gestaag is gedaald, zij het niet dramatisch. Dat feit kan ik niet veranderen, maar het zet er mij wel toe aan zo actief mogelijk te werven. Ik ben er immers van overtuigd dat het doel van SAT zowel eerbaar als humanitair is. Door het feit dat SAT het Esperanto ziet als een volwaardige taal kan ik zowel de taal propageren als de vereniging Sennacieca Asocio Tutmonda. Het lijkt erop dat de grote tegenstellingen tussen SAT en UEA uitgeklaard zijn en dat beide verenigingen begrijpen dat er voldoende ruimte is voor beider gezichtspunten en doelstellingen. Daarom staat niets een samenwerking van beide groepen in de weg, hoewel zij niet altijd gelijkwaardige partners kunnen zijn.
Het is duidelijk dat in Vlaanderen, waar er geen LEA-groep actief is, wij de bij UEA aanleunende verenigingen steunen bij het onderwijs van de taal. Maar ik denk dat wanneer mensen de taal geleerd hebben, zij die ook willen gebruiken. Juist daar ligt voor ons een vruchtbaar werkterrein. Niet iedereen leert immers Esperanto uit literaire interesse. Velen willen iets doen met behulp van hun nieuw communicatiemiddel. Wij moeten hen overtuigen dat SAT met zijn structuur en edel doel waardevol is. De statuten en het reglement van SAT zijn immers waardevolle propagandamiddelen die wij absoluut moeten gebruiken om nieuwe leden aan te werven.
We hebben dringend nieuwe leden nodig, veel nieuwe leden, want wij willen de politieke wereld overtuigen van de waarde van het Esperanto. Daarom moeten we een brede drukkingsgroep kunnen uitbouwen. Wij hebben meer leden nodig. Daarom vraag ik alle leden van SAT om met enthousiasme over SAT te spreken en andere Esperantogebruikers te overtuigen over de waarde van SAT. Dat is eenvoudig en mogelijk. Wanneer elk lid één nieuw lid aanbrengt, verdubbelen we ons ledenaantal!

Nadere info: Jakvo Schram
Hof ter Bekestraat 49
BE-2018 Antwerpen
Tel.: (03) 237 86 02
E-post: jakvo@agoranet.be

SAT-lidmaatschap voor 1998: 1700,– BEF; abonnement voor niet leden: 1890,– BEF.

De vuisten met liefde gebald

„Jo Haazen is een heel bijzonder man. Het verwondert dan ook niemand, dat hij in bijzondere omstandigheden wordt geboren."

Zo begint de Mechelse biograaf Rik Marckx zijn boek over de meester-beiaardier en filosoof Jo Haazen. Het boek is opgevat als een tocht door het prachtige, ongemeen rijke en gevariëerde beiaardlandschap.

Jo Haazen is echter ook een bekend Esperantospreker die op zijn vele buitenlandse reizen als uitvoerend kunstenaar zijn kennis en enthousiasme voor het Esperanto nooit onder stoelen of banken heeft gestoken. Wanneer een biografie van deze man op de boekenmarkt verschijnt, mag dat dus ook in de Esperantowereld aandacht krijgen.

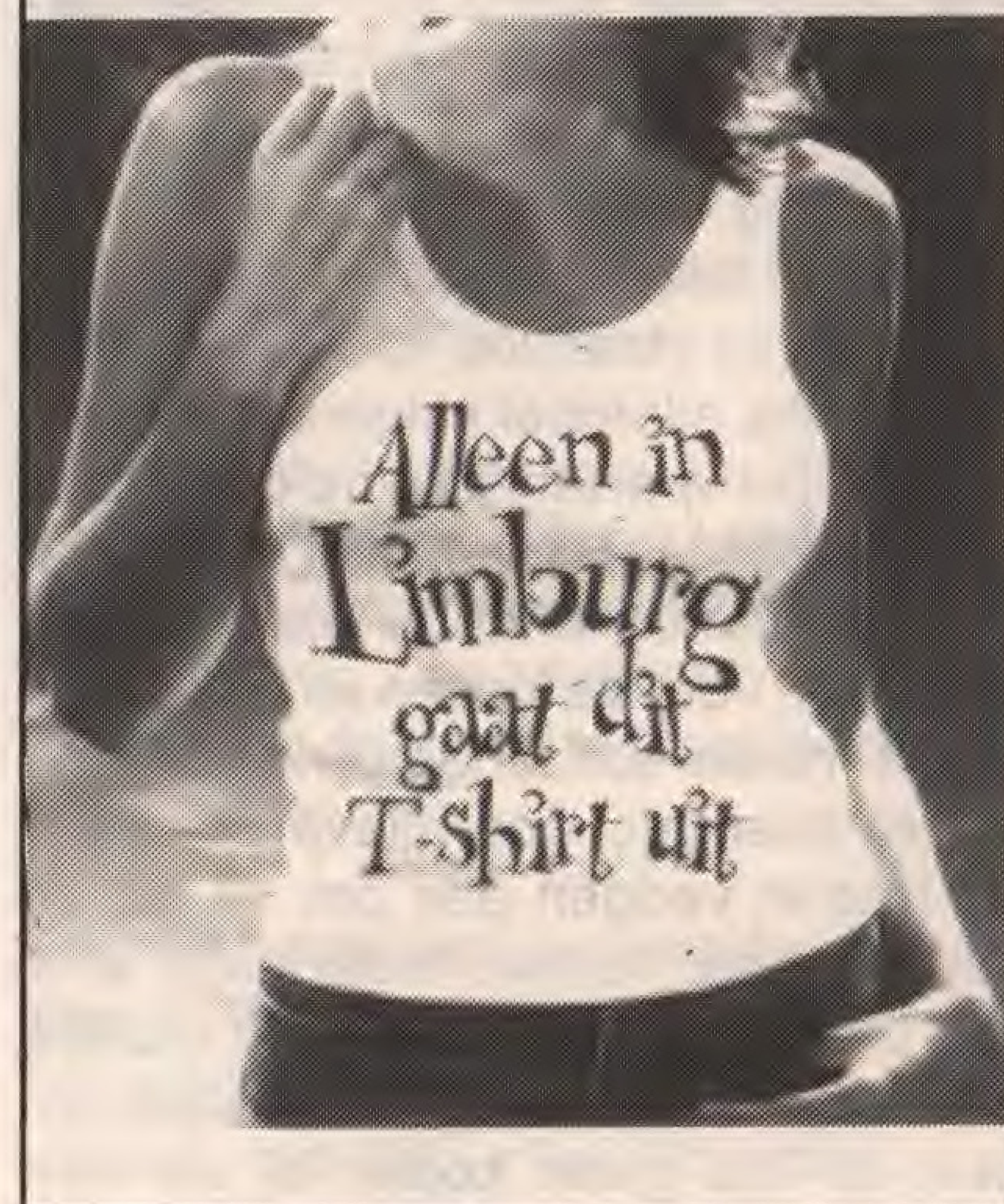
De inleiding van het boek is trouwens ook geschreven door een bekende Vlaming en Esperantospreker, Leopold Vermeiren, jeugdauteur van de bekende Rode Ridderverhalen.

Het boek *De vuisten met liefde gebald*, is verkrijgbaar in de boekhandel tegen 980,– BEF + verzendingskosten.
Te bestellen bij: Uitgeverij FACE TO FACE, Lakenmakersstraat 139, 2800 Mechelen.

Limburg

Wegens allerlei omstandigheden wordt er dit jaar in augustus GEEN Limburgse Dag georganiseerd. Wij hopen volgend jaar opnieuw met onze traditie te kunnen aanknopen.

Vlaanderen ontmoet Esperanto
Esperanto renkontas Flandrio-n

De verscheidenheid van talen en culturen beschermen en ontmoeten... daar gaat het Esperanto voor. Uit die ontmoeting groeit respect, verwondering en bewondering voor de rijkdom van ieders cultuur, zonder aanzien des persoons, ongeacht sociale afkomst, ethnische achtergrond of culturele verdienste.

Op zaterdag 19 september 1998, van 14.00 tot 18.00 uur ontmoeten Vlamingen en in Vlaanderen verblijvende buitenlanders elkaar via de poëzie in een *Internationale Poëzienamiddag.*
Naast gedichten uit de Nederlandstalige literatuur zullen de aanwezigen kunnen genieten van poëzie uit talen die bekend staan om hun klankkleur en culturele rijkdom. Op het programma staan o.a. Catalaans, Frans, Grieks, Kroatisch, Oekraïens, Pools, Russisch, Spaans en Esperanto. Korte stukjes poëzie zullen worden voorafgegaan door een woordje uitleg in het Nederlands. Daarin worden de dichter en het stukje uit zijn werk gesitueerd in het literaire landschap van zijn moedertaal.

De Poëzienamiddag is een samenwerkingsproject van het Masereelfonds, een socioculturele organisatie die bekend staat voor zijn openheid en humanistisch denken, de Vlaamse Esperantobond, Sennacieca Asocio Tutmonda en Theater Ivonne Lex. Het evenement zal worden ingeleid door Ludo Abicht, voorzitter van het Masereelfonds en sympathisant van het Esperanto.
De internationale poëzienamiddag

Vlaanderen ontmoet Esperanto
Esperanto renkontas Flandrio-n

heeft plaats op

zaterdag 19 september 1998
van 14.00 tot 18.00 uur
in theater *Het Appeltje*,
Lange Nieuwstraat 81, Antwerpen.

Dank zij de waardevolle steun van TIL (Theater Ivonne Lex) kan de toegangsprijs beperkt blijven tot 100,– fr.

Reservatie: tel.: (03) 234 30 50 (ma-za, tss 11-16 u.)

Surfkampioen worden

In juli start in het Esperantohuis in Antwerpen een eerste reeks *Internetcursussen* en in september een tweede reeks. Het aantal deelnemers is ten zeerste beperkt (in de meeste modules slechts 6 personen). Daarom is het aangewezen zo vroeg mogelijk in te schrijven. Dat kan door storting van een voorschot van 200,– fr. per cursusmodule op rek. 402-5510531-55 van de Vlaamse Esperantobond met vermelding van de datum(s) van de gewenste lesmodule(s).
De modules staan los van elkaar. Men kan ze dus allemaal volgen, of slechts enkele. De voertaal van de cursussen is Nederlands. Bij voldoende belangstelling kunnen andere talen worden voorzien. Voor de lessen en de praktijk wordt nauw samengewerkt met de Agora-Internetcoöperatieve.
De lessen vangen aan om 10 uur en duren tot ca. 16 uur. 's Middags is er een pauze voorzien. U kan ter plaatse uw zelfgemaakte boterhammetjes opeten of iets gaan kopen bij de vele broodjeszaken in de buurt. Allerhande dranken zijn ter plaatse verkrijgbaar tegen democratische prijzen.

CURSUSMODULES

Module 1: Algemene inleiding Internet. Dinsdag 7 juli 1998 en herhaling op zondag 6 september 1998:
- Wat is Internet?
- Wat heb ik ervoor nodig?
- Hoeveel kost het?
- Wat kan ik er mee doen?
- Beknopt overzicht van de mogelijkheden: elektronische post, opzoeken op het net, zelf informatie verstrekken via het net, nieuwsgroepen...

Prijs van module 1: 600 fr.
Max. aantal deelnemers: 12

Module 2: Elektronische post. Dinsdag 14 juli 1998 en herhaling op zondag 13 september 1998:
- Hoe werkt elektronische post?
- Het gebruik van de meest populaire e-mail-programma's (Eudora, Outlook Express, Pine...), het maken van eigen postbussen, filters, enz.
- Praktische oefeningen met e-mail op Internetcomputers.

Prijs van module 2: 900 fr.
Max. aantal deelnemers: 6

Module 3: Het maken van webbladzijden, deel 1. Dinsdag 28 juli 1998 en herhaling op zondag 20 september 1998:
- HTML voor beginners.
- Hoe maak ik zelf een eenvoudige webbladzijde en hoe plaats ik ze op het net?
- Praktische oefeningen.

Prijs van module 3: 1000 fr.
Max. aantal deelnemers: 6.

De teksten met de gegevens over de programma's van de clubs moeten op de redactie toekomen vóór 1 augustus 1998. Laattijdige programmawijzigingen kunnen naar de redactie worden gestuurd en worden in de gegevensbank van INTERNET opgeslagen, zodat men via de computer het juiste programma kan opvragen. De publicatie van redactionele teksten is gratis. Voor advertenties raadplege men het Esperantocentrum te Antwerpen.

AALST
La Pioniro
De vergaderingen hebben plaats in het Cultureel Centrum „De Werf", (lokaal 3), Molenstraat, Aalst. De avonden beginnen om 20.00 uur. Inlichtingen bij Hugo Dossche, Asserendries, 103, 9300 Aalst, tel.: (053) 70 17 89.

ANTWERPEN
La Verda Stelo
Alle programma's hebben plaats in het Esperantohuis, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen, in het clublokaal op de eerste verdieping. De clubavond begint om 20.00 uur. Het clublokaal is toegankelijk vanaf 18.30 uur.
Het zomerprogramma: de gelegenheid voor alle clubleden om, zelfs als beginnend Esperantogebruiker, ook eens het woord te voeren. Voor deze avonden hopen we op een inbreng van alle aanwezigen. Alle buitenlandse gasten zijn, al dan niet aangekondigd, van harte welkom.

vrijdag 3 juli: Muziek. Wat doen we? Zelf een instrument bespelen, samen zingen, onze lievelingsmuziek voorstellen?... Karlijn Van Damme heeft al haar medewerking toegezegd.
vrijdag 10 juli: Herinneringen uit onze verste kindertijd. Wellicht geïllustreerd met foto's uit de oude doos.
vrijdag 17 juli: De Ronde van Frankrijk, commentaar en pronostieken.
vrijdag 24 juli: Praktisch gebruik van Esperanto. Internationale contacten.
vrijdag 31 juli: Zomeractueel, zelfs in de komkommertijd.
vrijdag 7 aug.: Esperanto-tijdschriften: een keuze uit de tijdschriftartikels van het voorbije jaar.
vrijdag 14 aug.: „Hoe was Montpellier?" De eerste, nog warme indrukken van het 83ste Esperanto Wereldcongres.
vrijdag 21 aug.: We maken het gezellig met een aantal gezelschapsspellen.
vrijdag 28 aug.: Vakantieverslagen: wie heeft wat beleefd?

zaterdag 29 en zondag 30 aug.: Esperantostand in het Salon voor Opleidingen en Volwassenenonderwijs. Bouwcentrum. Antwerpen.

Hou ook nu reeds **19 september** vrij voor *Vlaanderen ontmoet Esperanto, Esperanto renkontas Flandrio-n*, een internationale poëzienamiddag, met medewerking van o.a. Masereelfonds en Theater Ivonne Lex.

BRUGGE
Paco kaj Justeco
Indien niet anders vermeld, hebben onze bijeenkomsten plaats in Hof van Watervliet, Oude Burg 27, 8000 Brugge. De vaste bijeenkomst valt op de 2de donderdag van de maand en begint om 19.30 u. Speciale bijeenkomsten worden in voorkomend geval afzonderlijk aangekondigd. Inlichtingen: dhr. G. Maertens, tel.: (050) 35 49 35.

BRUSSEL
Esperantista Brusela Grupo
Ook in Brussel komen Esperantosprekers geregeld samen, zowel Nederlands- als Franstaligen. Onder hen zijn

Faulhaber-weekend

Water: vriend of vijand

Het Faulhaber weekeind vindt dit jaar plaats op 2-4 oktober 1998 in het vakantie- en conferentieoord „Mennorode", Apeldoornse weg 185 in Elspeet.

Het thema is:

Water: vriend of vijand?

Sprekers zijn:

- Drs Bert de Wit, medewerker op het ministerie van VROM (Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu). De titel van zijn lezing is: „Klimatprognozo: katastrofo aŭ beno? (Klimaatprognose: catastrofe of zegen?). Hij zal ook spreken over El Niño.
- Loes Demmendaal, werkzaam bij het hoogheemraadschap, spreekt over de strijd van de Nederlanders tegen het water in haar lezing: Sekaj piedoj (Droge voeten).
- Anneke Schouten-Buys, aanhangster van het Bahai-geloof en bekend van de literaire rubriek in FEN-X, houdt een lezing over: La vivanta akvo kiel imago en diversaj religioj. (Levend water als beeld in diverse religies).
- Ben Weber zal muziekgedeelten ten gehore brengen, speciaal in het teken van het water, door middel van geluidsbanden en pianospel. Rob Moerbeek assisteert voor de vierhandige stukken.

Vrijdagavond wordt verzorgd door Gerda Derxks met geluidsbanden met internationale zeemanskoren. Hans ten Hagen besluit het programma met samenzang waarin ook het water een grote rol zal spelen.
Zaterdagochtend is er een excursie naar een waterzuiveringsbedrijf in Apeldoorn.
De *zaterdagavond* wordt verzorgd door Ankie van der Meer en Nanne Kalma van de muziekgroep *Kajto*. Deze twee, afkomstig uit het waterrijke Friesland, presenteren een programma dat niet eerder werd vertoond. Zij vertellen en zingen over de zeilvaart in vroeger tijden. De liederen die werden gezongen bij de speciale werkzaamheden kunnen door het publiek worden meegezongen.

Tijdens dit weekend wordt ook uitgebreid aandacht besteed aan de 50ste verjaardag van de „Universele Verklaring van de Rechten van de Mens". We zoeken echter nog naar een spreker over dit thema.

's Morgens kan je lichaam en geest losmaken tijdens een kennismaking met yoga, verzorgd door Luuc van den Hoek. Breng een slaapzak of deken mee om op de grond te leggen voor de yoga-oefeningen.

Voor inlichtingen en inschrijvingen: Kees Hoeijenbos, Narcisplantsoen 52, NL-2015 AK Haarlem. De kostprijs variëert van 165,– tot 215,– NLG.

Voor een tot op het laatste ogenblik actueel programma van de Vlaamse Esperantoclubs, raadpleeg INTERNET,

http://esperanto.agoranet.be/fel/nl/grupoj.html

er ook enkele Europese ambtenaren, zodat wie echt een beeld van de mogelijkheden van de internationale taal wil krijgen, daar eens een kijkje moet gaan nemen. Het programma van de club wordt maandelijks vastgesteld en het is niet mogelijk een uitgebreid overzicht in *Horizontaal* te publiceren. Wekelijkse samenkomst op woensdag van 18.30 tot 20.00 uur. Wetenschapstraat, (nabij metrosation Kunst/Wet) Voor nadere inlichtingen kan je terecht bij Hélène Falk, Eikenlaan 7, 1640 Sint Genesius-Rode, tel.: (02) 358 42 14.

Esperantodomo

In overleg met de Brusselse groep zal één woensdag per maand een programma doorgaan in het Esperantohuis, Leopold II-laan 176, 1080 Brussel. Inlichtingen: tel.:/fax: (02) 411 71 75, e-mail: jorgo@agoranet.be.

GENT

La Progreso

Iedere 4de vrijdag van de maand gewone clubvergadering in ons lokaal *„La Progreso"*, Peter Benoitlaan 117, 9050 Gentbrugge, tel.: (09) 230 16 77. De bijeenkomst begint om 20.00 uur. Tijdens het schooljaar zijn er conversatieavonden op de 2de dinsdag van 19.00 tot 20.45 uur in de Volkshogeschool, Bargiekaai 1 (1ste verdieping). Inlichtingen bij Katja Lödör, tel. (09) 230 16 77 of (09) 221 10 02.

Tijdens de zomermaanden staan de clubactiviteiten op een laag pitje, maar we zijn ervan overtuigd dat de Gentse Esperantosprekers elders actief zullen zijn.
De gewone clubvergaderingen worden hervat in september. Rond dezelfde tijd voorzien we dan ook vervolgactiviteiten voor de leerlingen van de intensieve avondcursus.
Gezien het succes van deze cursus zal dit initiatief wellicht begin 1999 worden herhaald.

HASSELT

Esperanto Hasselt

We vergaderen tweemaal per maand op dinsdag van 20.00 tot 22.00 uur in het CC van Hasselt. De eerste vergadering van de maand is er een programma, tijdens de tweede leidt Jan Bovendeerd een cursus „Spreken in Esperanto". Inlichtingen over het programma kunnen worden verkregen bij Marcel Aerts, tel.: (011) 25 34 67.

Wegens omstandigheden wordt dit jaar geen Limburgse dag georganiseerd. We hopen volgend jaar opnieuw met de traditie aan te knopen.

KALMTHOUT

La Erikejo

De 3de donderdag van de maand om 20.00 uur in restaurant Cambuus, Heidestatieplein 10, 2920 Kalmthout, tel. (03) 666 42 58.
Inlichtingen: Wim De Smet, Hertendreef 12, 2920 Kalmthout, tel.: (03) 666 99 49.

donderdag 16 juli: Onze jaarlijkse tuinbijeenkomst, deze keer met kaasmaaltijd (kosten: 350,– fr. per persoon) in de tuin van de secretaris (Wim M.A. De Smet, Hertendreef 12, 2920 Kalmthout). Deelname vooraf melden, ook niet-leden zijn welkom. Wie met de trein komt en de weg niet kent wordt rond 20.00 u. afgehaald aan het station van Heide.
donderdag 20 aug.: Voor het einde van de vakantie plannen we nu al: Verhalen over het Esperanto Wereldcongres.

KAPELLE

Esperanto-Grupo „Meza Zelando"

Omdat wij niet over een vast lokaal beschikken, worden we telkens bij een ander clublid te gast ontvangen. Onze avonden, gewoonlijk de laatste vrijdag van de maand, beginnen om 19.30 uur. Inlichtingen over het programma en de plaats van samenkomst bij Sally en Dies Krombeen, tel.: (0113) 34 15 63 of bij afwezigheid bij Rie en Kees Dentz, tel.: (0118) 61 48 34.

Ook ons seizoen zit erop. Wij beginnen opnieuw op vrijdag **11 september**. Programma volgt in het volgende nummer van Horizontaal. Houd nu echter de datum van het Faulhaber-weekeind, van 2 tot 4 oktober, vrij in uw agenda. (Nadere informatie zie p. 21.)

KORTRIJK – ROESELARE – TIELT

Koninklijke Esperantogroep La Konkordo

De stadsbibliotheek van Kortrijk beschikt over een uitgebreid Esperantofonds. Er is steeds gelegenheid dit fonds te bezoeken na afspraak met Jean-Pierre Allewaert, tel.: (056) 20 07 96. Clubavonden vinden plaats op de 4de maandag van de maand om 19.30 uur in CC Oude Dekenij, Sint-Maartenskerkhof (vlakbij de Grote Markt), 8500 Kortrijk. Voor inlichtingen: Jean-Pierre Allewaert, Tarwelaan 10, 8500 Kortrijk, tel.: (056) 20 07 96 of Piet Glorieux, Werkenstraat 56, 8610 Werken, tel.: (051) 56 90 30.
Ook wij houden vakantie. Op **maandag 28 september** starten we opnieuw... over het preciese programma informeren we in het volgende nummer.

LEUVEN

Esperanto 2000

Wij leven mee met de studenten, ons seizoen loopt van september tot juni. De woensdagavond is onze vaste avond: „Laborvespero" op de 1ste en 3de woensdag en op de 2de woensdag van de maand ons speciaal programma tijdens VESPERO 2000. Start telkens om 19.30 uur in het Cultureel Centrum, Romaanse Poort, Brusselsestraat 63 (bij het ziekenhuis).

Het jaar zit erop, wij rusten uit in de vakantie. Op **woensdag 14 oktober 1998** starten onze activiteiten opnieuw met een info-avond.

OOSTENDE

La Konko

De vergaderingen gebeuren in de voormalige stadsschool „Vercamer", Northlaan 14, Oostende-Mariakerke. Inlichtingen bij dhr. Marc Cuffez, tel. (059) 80 85 17.

Na de vakantie start de club opnieuw haar activiteiten op **12 september 1998**. We bezoeken de tentoonstelling „Anthony" in de Venetiaanse gaanderijen. Toegangsprijs: 50,– fr.
Het echte werkjaar begint in oktober met een open dag en informatie over cursussen voor beginners en gevorderden. Daarover verneemt u meer in het volgende nummer van *Horizontaal.*

Contactadressen van groepen

AALST *La Pioniro*, H. Dossche, Asserendries 103, B-9300 Aalst, tel.: (053) 70 17 89.
ALKMAAR Hans ten Hagen, Middenweg 587, NL-1704 BH Heerhugowaard, tel.: (072) 571 79 18.
ALMELO G.C.A.M. Dercks, Ootmarsumsestraat 47, NL-7607 AX Almelo, tel.: (0546) 819403.
AMERSFOORT
ANTWERPEN *La Verda Stelo*, p/a Frankrijklei 140, B-2000 Antwerpen, tel.: (03) 234 34 00. — *Progressief Esperanto Forum*, Jacques Schram, Hof ter Bekestraat 49, 2018 Antwerpen. Tel.: (03) 237 86 02.
BEVERWIJK *Stelrondo* N. Moerbeek-Bartels, Zwaansmeerstraat 48, NL-1946 AE Beverwijk, tel.: (0251) 23 10 79.
BRUGGE *Paco kaj justeco* G. Maertens, Prins Leopoldstraat 51, B-8310, St.-Kruis-Brugge, tel.: (050) 35 49 35.
BRUSSEL E. Van Damme, Albert-I-straat 44, B-1703 Schepdaal, tel.: (02) 569 17 83. ***Esperantohuis***, Leopold-II-laan 176, 1080 Brussel. Tel.: (02) 411 71 75.
DEN HAAG *Internationaal Esperanto-Instituut (IEI)* Riouwstraat 172, NL-2585 HW Den Haag, tel.: (070) 355 66 77. — (TANEF) G. van der Horst, Hengelolaan 1158, NL-2544 GT Den Haag, tel.: (070) 366 65 47.
DEN HELDER Esperanto-klubo Den Helder, Postbus 140, NL-1780 AC Den Helder.
DEURNE (TANEF) E. Spitaels, tel.: (03) 658 74 20.
DEVENTER J.S. Douma, Rembrandtkade 177, NL-7412 HL Deventer, tel.: (0570) 61 83 04.
EINDHOVEN R. Bossong, Floraplein 23, NL-5644 JS Eindhoven, tel.: (040) 211 41 62.
ENSCHEDE (NEJ-sekcio) De Vluchtestraat 1-402, NL-7423 BE Enschede, tel. (053) 433 26 40.
GENK W. Minnen, Loskaaistraat 6, B-3600 Genk, tel.: (089) 35 07 13.
GENT *La Progreso* Katja Lödör, Peter Benoitlaan 117, B-9050 Gentbrugge, tel.: (09) 230 16 77.
GRONINGEN Esperantocentrum, T.W.S. Mansholtstraat 25, NL-9728 MC Groningen. tel.: (050) 527 45 72 of (059) 849 14 88 — *Esperanto-Nederland* Arubastraat 12, NL-9715 RW Groningen, tel.: (050) 577 59 54.
HAARLEM-HEEMSTEDE *Komprenado faras pacon* C. Duivenvoorden-Kors, Kamerlingh Onnesstraat 40, NL-2014 EM Haarlem, tel.: (023) 524 57 13.
HASSELT M. Aerts, Lazarijstraat 122, B-3500 Hasselt, tel.: (011) 25 34 67.
HELMOND Toine Gremmen, Nassaustraat 3, 5707 HL Helmond, tel.: (0492) 54 44 72.
'S HERTOGENBOSCH S. Bosga, Rijzertlaan 46, postbus 2141, 5202 CC 's Hertogenbosch.
HILVERSUM A.J. Middelkoop, Jonkerweg 11, NL-1217 PL Hilversum, tel.: (035) 624 33 20.
HOUTHALEN Alfons Lijnen, Grote Baan 156, B-3530 Houthalen, tel.: (011) 52 20 74.
KALMTHOUT *La Erikejo* W. De Smet, Hertendreef 12, B-2920 Kalmthout, tel.: (03) 666 99 49.
KAPELLE *Zelanda Esperanto-grupo* Sally en Dies Krombeen, Vijverstraat 3, NL-4421 AW Kapelle, tel.: (0113) 34 15 63.
KORTRIJK *La Konkordo* P. Glorieux, Werkenstraat 56, 8610 Werken, tel.: (051) 56 90 30 — Jean-Pierre Allewaert, Tarwelaan 10, 8500 Kortrijk, tel.: (056) 20 07 96.
LEUVEN *Esperanto 2000* Roger Goris, Rue Ménadastraat 44, 1320 Hamme-Mille, tel.: (010) 86 01 12.
LIMBURG Albert Claessen, Zonnebloemstraat 13, B-3590 Diepenbeek, tel.: (011) 32 36 03. — Jos Vandebergh, Ambachtstraat 39, B-3530 Houthalen-Helchteren, tel.: (011) 52 19 43 (kantoor).
MIDDELBURG zie KAPELLE
NIJMEGEN *Esperantoclub Zamenhof* G.H.M. Wulfers, Lindanusstraat 16, NL-6525 PV Nijmegen, tel.: (024) 355 15 05. — *NEJ-sekcio* Jacob Canisstraat 2, NL-6521 HL Nijmegen, tel.: (080) 22 26 95.
OOSTENDE *La Konko* Marc Cuffez, Elisabethlaan 295, B-8400 Oostende, tel.: (059) 80 85 17.
ROESELARE zie KORTRIJK
ROTTERDAM J. Quispel, Maarland 4, NL-3075 JV Rotterdam, tel.: (010) 419 82 01. — *Merkurio* P. Schuil, Viskaarweg 145, NL-3192 DM Hoogvliet, tel.: (010) 416 14 49.
TERNEUZEN *Zeland-Flandruja Esperanto-Grupo* J. den Toonder, Axelsestraat 6, 4537 AJ Terneuzen.
TIELT zie KORTRIJK
TIENEN B. Boon, Merelhof 8, B-3300 Tienen, tel.: (016) 81 52 46.
TURNHOUT Daniel Van Herpe, Koningin Fabiolalaan 2, 2360 Oud-Turnhout, tel. (014) 45 13 29.
VOORBURG *Esperantogroep Voorburg*, M.H. Erasmus-van Zadelhoff, Laan van Oostenburg 40, NL-2271 AP Voorburg, tel.: (070) 38635 29; — D. Ederveen: tel.: (070) 386 66 53.
WIJLRE *Esperantogrupo Marnolando*, Tienbundersweg 38, NL-6321 CR Wijlre, tel.: (043) 450 12 48.
ZAANDAM *Esperantocentrum* PB 433, NL-1500 EK Zaandam, tel.: (075) 616 69 31.

Radioprogramma's in het Esperanto

Hierna vind je de radiofrequenties waarop je het hele jaar door Esperanto-uitzendingen kan beluisteren. Het uur wordt aangeduid volgens Midden Europese Tijd (gewoon gedrukt) wanneer de uitzending heel het jaar door (dus winter- en zomertijd) op hetzelfde uur te beluisteren valt. In de andere gevallen is de tijdsaanduiding volgens de Universele Tijd (cursief gedrukt). We beperken ons tot de uitzendingen die op Europa gericht zijn. De meest actuele gegevens vind je bij de radiostations zelf:

Havana: *Radio Havano, Esperanto-fako, Poŝtkesto 6240, Cuba.*
Peking: *Ĉina Radio Int., Esperanto-fako, TJ-100866 Beijing, China.*
Rome: *RAI, Esperanto-redakcio, C.P. 320 Centro Corr., IT-00187 Roma, Italië. (http://wwwitalia.rai.it)*
Tallinn: *Estona Radio, Esperanto-fako, Gonsiori tn 21, EE-0100 Tallinn, Estland. (http://www.er.ee/tallinn)*
Warschau: *Pola Radio, Esperanto-redakcio, Poŝtkesto 46, PL- 00977 Warschau 1, Polen. (http://www.wrn.org/stations/poland)*
Vatikaan: *Radio Vatikaan, Esperanto-redakcio, SCV-00120 Vatikaanstad.*
Wenen: *Radio Aŭstrio Internacia, Esperanto-redakcio, AT-1136 Wien, Aŭstrio.*

Uitzendingen

Station	*Dag*	*Uur*	*kHz*	*meter*
Havano	*zo*	*1930-2000*	*13715*	*21,87*
		2200-2230	*13715*	*21,87*
Pekino	*D*	*2000-2025*	*7405*	*40,50*
			9900	*30,30*
Rome[1]	*za*	*2000-2020*	*9655*	*31,07*
			11860	*25,29*
via Eutelsat II (13° oost) 11446MHz				
Tallinn[1]		*alleen via internet*		
Warschau[1]	*D*	*0630-0655 (Eutelsat*)*		
		1530-1555	*7305*	*41,18*
		2000-2025	*7205*	*41,63*
		2230-2255	*7285*	*41,27*

** Alle programma's worden uitgezonden via Eutelsat II behalve dat om 2230-2255 (13° oost) 11476 MHz. De nieuwsuitzendingen (4 min.) zijn via Internet audio te beluisteren.*

Vatikaan	*zo*	*2120-2130*	*1530*	*196*
	en feestdagen		*5882*	*51,00*
via Eutelsat II (13° oost) 10987 MHz				
	wo	*2120-2134*	*1611*	*186*
			6185	*48,50*
Wenen	*zo*	*0405-0429*	*6155*	*48,74*
		1605-1629	*6155*	*48,74*
		2305-2330	*(ASTRA)*	

Alle programma's zijn ook te beluisteren via de ASTRA-satelliet (19,2° oost) 11141,25 MHz.

D = dagelijks
1 ook via INTERNET te beluisteren

Pierre De Backer uit Kortrijk liet ons weten dat hij radio Warschau beter kan ontvangen op andere golflengtes. We hebben ze in dit nummer aan zijn opmerking aangepast. Alle berichten over ontvangstkwaliteit zijn welkom, zodat we deze kolom actueel kunnen houden.